ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 28 (1665) | Пятніца, 6 красавіка 1962 года | Цана 4 кап.

ДЛЯ СЕЛЬСКАГА ГЛЕДАЧА

Калектыў Беларускай дзяржаўнай філармоніі горача ўспрыняў пастанову ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР «Аб перабудове кіравання сельскай гаспадаркай». Складзен план абслугоўвання сельскага гледача рэспублікі канцэртнымі і эстраднымі калектывамі на перыяд веснавых палявых работ.

Днямі выехалі ў гастрольныя паездкі эстрадныя брыгады, якія ўзначальваюць артысты А. Самарадаў і К. Косцін. Адна з іх наведае раённыя цэнтры Мінскай вобласці, другая — Віцебскай. Адбудуцца таксама канцэрты ў сельскіх клубах і дамах культуры. Хутка выязджае на поўдзень рэспублікі эстрадны калектыў, які ўзначальвае Г. Бандарэўскі.

У гастролі па раённых цэнтрах Беларусі хутка выязджае Беларускі дзяржаўны аркестр народных інструментаў.

ДРУГІ МІЖНАРОДНЫ

Другі Міжнародны конкурс піяністаў скрыпачоў і віяланчалістаў імя П. І. Чайкоўскага, урачыстае адкрыццё якога адбылося ў мінулую нядзелю ў Крамлёўскім Палацы з'ездаў, прыцягвае да сябе пільную ўвагу і вялікую цікавасць шматтысячных аматараў музыкі не толькі ў нашай краіне, але і за рубяжом. На гэтым выдатным музычным форуме маладых выканаўцаў, якія з'ехаліся ў Маскву амаль з усіх куткоў зямнога шара, сустрэліся і аспрэчваюць першынство паміж сабою прадстаўнікі розных скрыпічных, фартэпіянных і віяланчэльных школ.

У панядзелак пачаўся першы тур конкурсу. Творчае спаборніцтва маладых скрыпачоў праходзіць у Вялікай зале кансерваторыі, а маладых віяланчалістаў — у Калоннай зале Дома Саюзаў. За мінулыя дні тыдня ўжо выпрабавалі свае сілы ў гэтым змаганні трыццаць інструменталістаў, якія выканалі п'есы з абавязковай музычнай праграмы, куды ўваходзяць, у прыватнасці, творы Баха, Бакерыні, Букініка, Попера, Паганіні, Моцарта, Чайкоўскага.

З 39 удзельнікаў конкурсу скрыпачоў першым выступаў 24-гадовы англійскі музыкант Пітэр Бары Уайлд — выхаванец Каралеўскага каледжа музыкі ў Лондане. У той жа дзень і ў наступныя дні сваё майстэрства прадэманстравалі маладыя скрыпачы Беці Джын Хейген (Канада), Арнольд Суконік (ЗША), Дора Іванова і Георгій Байноў з Балгарыі, Хорхе Арэльяна (Чылі), Майкл Ніл Хей Джэймс (Англія), Майкл Дэйвід Дэйвіс і Уільям Франчыні (ЗША), Ласла Катэ (Венгрыя), Карлос Вілья (Калумбія).

4 красавіка ў творчае спаборніцтва ўступіў першы прадстаўнік савецкай скрыпічнай школы — выпускнік Маскоўскай кансерваторыі Эдуард Грач. Ён ужо меў магчымасць паказваць свае здольнасці ў двух міжнародных спаборніцтвах інструменталістаў у Будапешце (1949) і ў Парыжы (1955).

За права называцца лепшымі ў конкурсе віяланчалістаў змагаюцца 35 музыкантаў. Пасля жараб'ёўкі спаборніцтвы адкрыў японскі віяланчаліст Т. Хіраі, які выхоўваўся ў выдатнага іспанскага майстра П. Казальса. Малады музыкант ужо добра вядомы як у сябе ў Японіі, так і ў некаторых еўрапейскіх краінах, дзе яму даводзілася гастраліраваць.

У першыя некалькі дзён музычнага форума адбылося праслухоўванне лаўрэатаў Міжнароднага конкурсу імя А. Дворжака ў Празе ў 1961 годзе — В. Апарцава, чэшскай віяланчалісткі М. Даркавай, музыканта з ФРГ В. Нотаса. Упершыню прымаюць удзел у Міжнародным конкурсе студэнт IV курса Інстытута імя Гнесіных М. Шаўчэнка (СССР), выхаванка Акадэміі імя Яна Сібеліуса ў Хельсінкі і Парыжскай нацыянальнай кансерваторыі Э. Дзекаў (Францыя), педагог і выканаўца Э. Рауціо (Фінляндыя), С. Манолаў (Балгарыя), польская студэнтка Вышэйшай музычнай школы ў Вроцлаве Б. Забароўская, М. Хоміцэр (СССР), Д. Дэ Кейзер (ЗША), Х. Фрыдрых (ГДР), М. Вілеруш (СССР) і інш.

Сапраўдная рабочая і ў той жа час святочная абстаноўка пануе ў абедзвюх маскоўскіх канцэртных залах. Конкурсныя журы, складзеныя з славутых музычных дзеячоў краін свету, уважліва сочаць за ігрой маладых інструменталістаў, у кожнага з якіх свая выканаўчая манера, свой індывідуальны падыход да раскрыцця кампазітарскай задумы.

Другі Міжнародны конкурс імя Чайкоўскага працягваецца.

НА ОПЕРНАЙ СЦЭНЕ

Працягваем размову аб тэатральным мастацтве.

Оперна - балетнаму мастацтву прысвечан артыкул народнай артысткі СССР Л. Александроўскай, які мы сёння публікуем.

Наступнае слова — дырэктару Брэсцкага тэатра імя ЛКСМБ Л. Валчэцкаму.

БЕЛАРУСКІ тэатр оперы і балета на працягу многіх гадоў вядзе вялікую і цяжкую, але ганаровую работу па стварэнню нацыянальных оперных і балетных спектакляў. З іх вялікая колькасць (14 твораў) ужо ўбачыла святло рампы.

У кожны з гэтых спектакляў укладзена многа любві, натхнення, працы. Таму мы ўсе хочам, каб іх назвы часцей, куды часцей, чым цяпер, з'яўляліся на афішах. На жаль, многія нацыянальныя спектаклі можна ўбачыць толькі адзін раз у год або ў два гады! Да таго ж здараецца, што пасля доўгага перапынку, тэатр паказвае спектакль з адной музычнай рэпетыцыі, без стараннай працы на сцэне з рэжысёрам. У выніку траціцца ідэйна-мастацкае гучанне твора.

Так абышліся ў нашым тэатры, напрыклад, з «Ясным світаннем» А. Туранкова. У спектакль без пастаноўшчыка спешна ўведзены новыя выканаўцы, у ім не хапае артыстаў мімансу.

Ці не таму іншы раз узнікае думка аб беларускіх оперна-балетных спектаклях, як аб творах, дзе «няма чаго глядзець, няма чаго слухаць»?

Такая абыякавасць да мастацкіх здабыткаў, на якія затрачана шмат творчых сіл і дзяржаўных сродкаў, нецярпімая.

Л. АЛЕКСАНДРОЎСКАЯ,
народная артыстка СССР.

Мне здаецца, што «Міхась Падгорны» і «Дзяўчына з Палесся» Я. Цікоцкага, «У пушчах Палесся» і «Надзея Дурава» А. Багатырова, «Кастусь Каліноўскі» Д. Лукаса, «Кветка шчасця» і «Яснае світанне» А. Туранкова, «Салавей» М. Крошнера, «Князь-Возера» В. Залатарова, «Падстаўная нявеста» Г. Вагнера маюць права на ўважлівае стаўленне да іх. Яны павінны паказвацца гледачу пасля паляпшэння лібрэта і музычна-сцэнічнага гучання. Іх трэба не забываць, а ўдасканальваць, як народ на працягу стагоддзяў заўсёды ўдасканальвае свае скарбы. Вазьміце народную песню — хіба адразу яна нарадзілася такой, якой мы яе ведаем цяпер? Народ любоўна паляпшаў яе, адмятаў усё наноснае, фальшывае, захоўваў яе ў вяках, стварыўшы найбагацейшую крыніцу, з якой чэрпаюць і заўсёды будуць чэрпаць музыканты-прафесіяналы.

А хіба оперы і балеты беларускіх кампазітараў на гісторыка-рэвалюцыйныя тэмы не праклалі шлях оперным і балетным творам на тэмы сучаснасці? Хіба кампазітары, якія пісалі свае оперы і балеты пазней, чым з'явіліся «Міхась Падгорны», «У пушчах Палесся», «Кветка шчасця», «Салавей» і «Князь-Возера», не абапіраліся на вопыт першастваральнікаў музычна-сцэнічнага жанра ў Беларусі? Балет «Мара» Я. Глебава, самабытны па музыцы, узнік таксама не на пустым месцы — ён вынікае з традыцый папярэднікаў.

Я лічу, што Саюз кампазітараў БССР павінен больш энергічна адстайваць права на захаванне нацыянальных твораў у рэпертуары тэатра. Аб іх трэба клапаціцца так, як гэта робяць у іншых савецкіх рэспубліках, дзе нацыянальныя оперна-балетныя спектаклі ўпрыгожваюць рэпертуар музычных тэатраў.

У ДЫСКУСІІ на IV з'ездзе кампазітараў Беларусі многа гаварылася пра оперу «Калючая ружа» Ю. Семянякі. Музыканты нашай рэспублікі, госці з братніх рэспублік, музыказнаўцы Масквы, Кіева і Алма-Аты адзначылі недасканаласць твора. На яго музычнай мове ў значнай ступені адбілася слабасць лібрэта, якое не дало неабходных падстаў для стварэння музычных характарыстык і выяўлення галоўнай думкі оперы. Удзельнікам з'ездаўскай дыскусіі цяжка было нават вызначыць жанр «Калючай ружы»: ці гэта опера, ці аперэта, ці спектакль вадэвільнага плана.

Чаму ж гэтаму спектаклю было аддадзена на з'ездзе столькі ўвагі, у той час, як пра творы іншых жанраў прамоўцы выказваліся двума-трыма сказамі? Адказ, відавочна, у тым, што опера — вышэйшая форма музычнага мастацтва, і стварэнне яе — справа вельмі цяжкая і складаная.

Вернемся да лібрэта «Калючай ружы». Гэта — другі дэбют у опернай драматургіі паэта А. Бачылы, шчырага друга нашага тэатра, які, мне здаецца, не выпадкова звязаў свой творчы лёс з оперным жанрам.

Але, як ні дзіўна, першае лібрэта А. Бачылы (да оперы «Яснае світанне») было больш дасканалым і цэласным (хаця і яно патрабуе істотных дапрацовак). Па лібрэта «Калючай ружы» ў тэатры было зроблена шмат заўваг. Да некаторых з іх аўтар прыслухаўся, з некаторымі пагадзіўся, але ў многім застаўся верным сабе. Мне здаецца, што калі б твор быў больш шырока абмеркаваны ў тэатральным калектыве і сярод студэнцкай моладзі (пра якую ідзе ў ім гаворка), аўтар, магчыма, зразумеў бы нежыццёвасць некаторых рысаў сваіх герояў і перарабіў лібрэта больш грунтоўна. І гэта прывяло б кампазітара да неабходнасці па-новаму, больш глыбока ўвасобіць сваю задуму, дамагчыся лепшага музычнага гучання твора.

Бяда тут яшчэ і ў тым, што нашы пастаноўшчыкі і дырэкцыя (часцей за ўсё іменна дырэкцыя) прызначаюць тэрміны спектакляў, уключаюць у рэпертуарны план творы, якія не маюць нават сваёй назвы, калі лібрэтыстам яшчэ не напісана ніводнага радка, а кампазітарам — ніводнае ноты. А потым час падганяе, трэба выконваць абяцанні, і ў выніку на сцэне з'яўляецца няспелы твор. Так яно было з «Калючай ружай» і некаторымі іншымі пастаноўкамі.

Адказваючы на крытыку спектакля, у тэатры імкнуцца апраўдаць некаторыя нерэальныя сітуацыі лібрэта тым, што гэта твор лірыка-камедыйнага плана. Але хіба такі твор не павінен несці мастацкую і жыццёвую праўду аб нашай савецкай рэчаіснасці?

Пісьменнікі, кампазітары, работнікі мастацтва і аматары музыкі даволі прыхільна прынялі спектакль «Калючая ружа». Была аддадзена даніна «першай спробе пяра» маладога кампазітара ў складаным жанры, з'яўленню новых персанажаў у оперы (савецкая моладзь, студэнцтва), новаму ў афармленні спектакля мастаком... Але я лічу, што няма падстаў захапляцца мастацкімі вартасцямі гэтага твора. Нельга выдаваць яго за эталон сучаснай лірыка-камічнай оперы. Навошта ж тэатр сваім аўтарытэтным заступніцтвам (у асобе былога дырэктара, галоўнага дырыжора і інш.) робіць мядзведжую паслугу здольным аўтарам? Апраўдваючы слабасць майстэрства, ці не замінаем мы перспектыве іх далейшага росту?

Не магу падзяліць і «лічбавы аптымізм» галоўнага дырыжора Л. Любімава ў ацэнцы твора (я маю на ўвазе яго прамову на з'ездзе кампазітараў). Наведванне спектакля — не адзіны і, тым больш, не галоўны паказчык яго вартасцей.

У пытаннях выхавання мастацкага густу, маральных якасцей новага чалавека — будаўніка камунізма мы павінны кіравацца высокай патрабавальнасцю, весці гледача за сабой, а не ісці па лініі найменшага супраціўлення.

Можна прывесці хаця б такі прыклад з практыкі нашага Тэатра оперы і балета. Давайце прыгадаем, як прымаўся танец «танга» ў балеце «Падстаўная нявеста» Г. Вагнера ў выдатным выкананні майстроў беларускай харэаграфіі. Хіба гледачы не спынялі дзеянне апладысментамі, патрабуючы паўтарэння і яшчэ раз паўтарэння гэтага танца? Аднак з меркаванняў мастацкага густу гэты нумар выкінулі са спектакля, і правільна зрабілі.

ХОЧАЦЦА пагаварыць аб сцэнічным майстэрстве як аб важнейшай умове стварэння вобраза новага героя ў вакальным мастацтве і аб выхаванні моладзі.

Чаму на нашых спектаклях гледачу часта бывае сумна? Чаму ён не хвалюецца? Чаму не заўсёды яго кранаюць вобразы оперных герояў?

Мне прыгадваецца работа тэатра з дырыжорам І. Гітгарцам, рэжысёрамі Б. Нордам, Б. Мардвінавым, П. Златагоравым, М. Смолічам, дырыжорамі А. Бронам, В. Пірадавым. У памяці ўзнікае адчуванне творчай атмасферы, добрага рабочага настрою, строгай, а часамі суровай дысцыпліны і патрабавальнасці, высокай адказнасці за стварэнне праўдзівых сцэнічных вобразаў.

Такая атмасфера павінна быць у тэатры заўсёды.

Мне здаецца, што ў выхаванні нашых артыстаў-спевакоў ёсць шмат недахопаў, якія перашкаджа-

(Заканчэнне на 2-й стар.).

БЕЛАРУСКІ ШАХЦЁР

Фота С. АНАНКІ.

Падзеі Факты Навіны

□ Шмат аматараў музыкі сабралася днямі ў тэатральную залу Мінскага акруговага Дома афіцэраў. Тут адбыўся справаздачны канцэрт лаўрэата Усеармейскага конкурсу ваенных аркестраў у Маскве—аркестра штаба Беларускай ваеннай акругі.

□ Днямі адбылося пасяджэнне літаратурнай секцыі Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі. Аб рабоце секцыі за 1961 год і задачах на гэты год зрабіў справаздачу старшыня секцыі П. Глебка. У спрэчках выступілі М. Калачынскі і Д. Фактаровіч. Затым аб паездцы ў краіны Афрыкі расказаў В. Зуб.

□ У клубе «Сяброў беларускай літаратуры» масавай бібліятэкі № 1 Кастрычніцкага раёна сталіцы адбылася канферэнцыя чытачоў часопіса «Вожык».

Рэдактар часопіса П. Кавалёў расказаў аб планах «Вожыка» на бліжэйшы час. Затым выступілі чытачы В. Гервятовіч, С. Доўнар, Н. Старэвіч, Л. Бондар і іншыя. Цёпла сустрэлі прысутныя выступленні работнікаў часопіса пісьменнікаў Міхася Пянкрата, Валянціна Зуба, Івана Сіпакова, Генадзія Кляўко, мастака Аскольда Чуркіна.

ДА 80-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

Кабзар Беларусі

Гэты альбом зроблены рукамі юных прыхільнікаў слова Купалы. Прысланы ён у музей нашага песняра з братняй Украіны.

На вокладцы любоўна выканаы партрэт Янкі Купалы. А на адвароце — надпіс: «Мінскаму музею Янкі Купалы ў знак любві і павагі да выдатнага беларускага паэта ад вучняў Пятрушкаўскай васьмігадовай школы Кіева-Святошынскага раёна. 1962 г.».

Старанна папрацавалі ўкраінскія піянеры і настаўніца Н. Барсук. Яны сабралі многа цікавага матэрыялу. У альбоме старанна падклеены паштоўкі з фатаграфіямі пісьменнікаў, з якімі быў знаёмы Я. Купала, віды мясцін, дзе бываў паэт, выразкі фотаздымкаў з газет і часопісаў. Найбольш прывабныя ў альбоме малюнкі саміх вучняў. Сярод іх — вялікі партрэт паэта, добра, з мастацкім густам напісаны алоўкам малюнак, на якім Я. Купалу шэсць гадоў. Старанна выкананы ілюстрацыі да драмы «Раскіданае гняздо» і паэмы «Над ракой Арэсай», а таксама хата, дзе нарадзіўся паэт, вокладкі яго кніг. Да фатаграфій і малюнкаў падабраны тэксты — вытрымкі з купалаўскіх твораў, выказванні пісьменнікаў і дзеячоў культуры.

Асаблівая ўвага ўдзелена перакладам твораў Я. Купалы на ўкраінскую мову. У альбоме падрабязна пералічана, хто і якія творы пераклаў.

Акрамя гэтага, у альбоме змешчаны верш вядомага ўкраінскага паэта Уладзіміра Сасюры, які ён напісаў спецыяльна, па просьбе вучняў — складальнікаў альбома:

Янко Купала

Тебе живого пам'ятаю я
в Москві, криваві й грізні роки..
Твоє обличчя сумнооке
забуть не можу я ніяк.

На Білорусь твої пісні-думки
летіли крізь гарматні гули,
й немов нападників штики
терзали твоє серце чуле...

Терзав твій край огонь навали
здіймаючи пожарів дим...
І серце битись перестало
в розлуці з краєм дорогім.

Земля, все далі в вічнім русі..
В Москві скінчив свої ти дні.
Але живуть на Белорусі
І будуть жить твої пісні

Кабзаром Беларусі называюць украінскія школьнікі нашага Янку Купалу. Альбом, зроблены іх рукамі, добры падарунак да гадавіны паэта і сведчыць аб вялікай папулярнасці яго на братняй Украіне.

На суд грамадскасці

Народны мастак Беларусі А. Глебаў стварыў праект помніка Янку Купалу, макет якога выстаўлен у фае купалаўскага музея для грамадскага абмеркавання.

Згодна праекта прадугледжваецца ўстанавіць помнік у Парку імя XXX-годдзя БССР на кургане вышынёю сем метраў.

У музеі завялі спецыяльную кнігу, у якую наведвальнікі запісваюць свае ўражанні і выказванні аб праекце помніка.

Чалавек і прырода

БАЛЮЧА ГЛЯДЗЕЦЬ

Мяне, як жыхара Палесся, вельмі хвалюе лёс прыроды гэтага краю. А яна — багатая і разнастайная. Дзесяткі, нават сотні кіламетраў пройдзеш уздоўж Прыпяці, ці па вядомых пінскіх балотах, ці па запрыпяцкіх лясах — усюды адкрываюцца новыя і новыя краявіды. Нідзе не ўбачыш паўтарэння або хаця блізкага падабенства.

Радуе тое, што савецкі чалавек ператварае, змяняе дзікую прыроду Палесся. І яна стане яшчэ больш цудоўнай пры канчатковым вырашэнні праблемы Прыпяці.

Аднак няўмелае, а часам і драпежніцкае абыходжанне з палескай прыродай наносіць ёй вялікую шкоду, збядняе яе.

Возьмем, да прыкладу, асваенне балот. Пад асваеннем разумеюць нярэдка толькі асушэнне. А ці ж гэта так? Асвоіць — гэта не толькі асушыць. Асушыць нават вялікія масівы балот пры сучаснай тэхніцы не так ужо цяжка. Цяперашнія экскаватары могуць пракапаць любыя каналы, і вада за год-другі збяжыць у рэкі.

Так атрымалася і ў нас. Узровень грунтавых вод значна панізіўся, многія апрацаваныя калектары адчуваюць вялікі недахоп вільгаці, а затрымаць яе няма чым. Пра шлюзы ў многіх месцах забыліся. На цэнтральным Міхедава-Грабаўскім канале больш чым на дзесяці кіламетрах няма ніводнага шлюза. Няма шлюзаў і на многіх абводных каналах. І не дзіўна, што калгас «Пераможац» толькі за апошнія гады двойчы цярпеў ад стыхійнага няшчасця: агнём былі знішчаны цэлыя гектары пасеваў і шмат нарыхтаванага сена. Тушыць не было чым. Падумаць толькі: балота — і вады няма.

На беразе таго ж Міхедава-Грабаўскага канала яшчэ і сёння ляжыць вывернуты векавы дуб з раскіданымі ва ўсе бакі сухімі галінамі і карэннямі. Такія ж дубы валяюцца і на берагах многіх іншых асушальных каналаў. А хіба нельга было захаваць частку дрэў на каналах або на цэнтральных шляхах, якія прайшлі праз балоты? Вядома, можна. Але пры планаванні арашальнай сеткі бачылі толькі каналы, а вось дубоў, якія павінны былі застацца на шляхах, не заўважылі.

З кожным годам змяншаюцца і рыбныя запасы Прыпяці. Паспрабуйце дастаць кілаграм свежай рыбы не дзе-небудзь у сельскім магазіне, а хаця б у самім Петрыкаве, горадзе, які стаіць на Прыпяці.

Наўрад ці ўдасца. Няма рыбы ў Петрыкаве. А калі і бывае, дык такая драбяза, што і чысціць няма як.

Гэта і не дзіўна. Браканьеры беспакарана гаспадараць на Прыпяці. Памятаю, летась толькі за адну ноч на 14 кастрычніка ў рэчышчы Прыпяці вышэй Петрыкава адбылося 16 выбухаў. Тысячы серабрыстых рыбак выкінулі хвалі ракі на пясчаны бераг ля Галубіцы, Турка, Макарыч і нават Петрыкава. Думаеце, пакаралі каго-небудзь? Дзе там! Вінаватых і не шукалі.

А паглядзіце, што робіцца ў запрыпяцкіх лясах! Месцамі так навалена ламачча, што нельга прайсці. Сотні паваленых векавых дрэў... Галлё не прыбрана. Ды што галлё! Усё дрэва, ад якога толькі адсеклі два ці тры метры камля, так і засталося гніць.

У такім жа стане, нават яшчэ ў горшым, знаходзяцца калгасныя лясы. У іх, звычайна, калгас бярэ для сваіх патрэб толькі будаўнічую драўніну, а ўсе верхавіны дрэў з году ў год так і застаюцца на месцы пасек.

Амаль нічога ў нас не робіцца і для павелічэння рыбных запасаў. Пытаннямі штучнага рыбаразвядзення ніхто не займаецца. Я, напрыклад, не ведаю ніводнай рыбнай гаспадаркі, якая б за апошнія гады павялічыла плошчы сваіх сажалак або пракапала новыя. Тое, што атрымалі ў спадчыну, так і застаецца нязменным. А што ж мы пакінем сваім нашчадкам?

Чаму б, напрыклад, кіраўніцтву калгаса ці саўгаса разам з гадавым планавым заданнем па вырошчванню цукровых буракоў і кукурузы не даць яшчэ задання і па будаўніцтву сажалак для развядзення рыбы? Гэта ў нашых сілах. Месцы ж для сажалак ёсць амаль у кожным населеным пункце, асабліва на Палессі. Гэта невялікія затокі і імшарыны, дзе многа торфу, які пакуль што не выкарыстоўваецца. Калі ласка, скарыстай торф — і будзе сажалка. Будзе хоць дзе пакупацца.

Такая думка не з'яўляецца асабліва новай. Нашы сябры славакі на тэрыторыі сваёй краіны яшчэ ў мінулым стагоддзі выкапалі тысячы сажалак, злучылі іх канавамі і стварылі выдатную рыбную гаспадарку. Берагі ўсёй гэтай воднай сістэмы абсадзілі пладовымі і дэкаратыўнымі дрэвамі, злучылі прыгожымі пешаходнымі мосцікамі. І няма лепшай асалоды для падарожніка, як хвілінку пасядзець дзе-небудзь у цяньку і палюбавацца залацістымі карпамі, якія ляніва плаваюць ля самых ног.

Хіба нельга гэты вопыт пераняць нам?

Такія мерапрыемствы, на маю думку, павінны планавацца нашымі дзяржаўнымі органамі.

Наша школа, ды і вучні іншых школ штогод вясною садзяць тысячы пладовых і дэкаратыўных дрэў. Захоўваецца ж нязначная колькасць. Усё астатняе гіне. Асабліва знішчаюцца дэкаратыўныя насаджэнні. Пастухі глядзяць, каб каровы або козы не зайшлі ў пасевы. А калі жывёла знішчае прыдарожныя дрэвы?

Петрыкаўскія піянеры неаднаразова садзілі дэкаратыўныя дрэвы ў скверыку ля помніка дзеду Талашу. Калі дзесятая частка тых дрэў захавалася, дык гэта добра. Астатняе ўсё знішчалася козамі.

Петрыкаўскі лясгас за пасляваенныя гады значна пашырыў насаджэнні лясоў. Але зноў жа належнага догляду іх няма. Многія пасадкі не агароджаны, знішчаюцца жывёлай. На тэрыторыі Міхедавіцкай дачы пасаджана некалькі гектараў дубоў. Участак абгарадзілі, на ім расце добрая трава. І леснікі косяць сабе тут сена. Падлічыць бы, колькі маладых дубкоў зрэзала каса за адзін укос, а колькі стапталі, калі зграбалі і зносілі сена. Можна з упэўненасцю сказаць, што праз дзесяць гадоў там не застанецца ні аднаго дубка.

Багатае жывёльнае і птушынае царства Палесся. Але... Зноў гэтае «але»!..

У мінулым годзе ў міхедавіцкіх лясах пастухі знайшлі труп лася. Куля паляўнічага — не, яго нельга так назваць, — куля браканьера, нават горш — куля прайдзісвета са стрэльбай прайшла ля пярэдніх лапатак прыгажуна палескіх лясоў, смяротна параніла яго. А ён не здаваўся. Ён хацеў жыць. Відаць, не адзін кіламетр пранеслі яго хуткія ногі, пакуль, нарэшце, магутнае цела не звалілася ў густым бярэзніку. Загінуў адзін з трох прыгажуноў-ласёў, якія часта наведвалі калгасны статак. Пасля бачылі толькі аднаго лася. А цяпер і таго не відаць.

Паляўнічыя-браканьеры забіваюць ласёў, казуль, знішчаюць птушак, калечаць прыроду. Развялі розных парод сабак, якія ранняй вясной ды і ўсё лета шныпараць па ўзлесках, знішчаюць птушыныя гнёзды, амаль увесь маладняк зайцаў і іншых дробных звяроў.

Прырода — вялікае і цудоўнае багацце. Балюча глядзець, калі гэтае багацце знішчаецца. Закон аб ахове прыроды, прыняты ў нас у рэспубліцы, трэба няўхільна выконваць.

М. ШАМРЫЛА,
настаўнік.

БРАКАНЬЕРЫ ЗЛАВІЛІ...

Мал. Ул. БАРАНОЎСКАГА.

ВОЛЬНЫМ РУСКІМ СЛОВАМ

ДА 150-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ А. І. ГЕРЦЭНА

Паўстанне дзекабрыстаў (1825), заходнееўрапейская рэвалюцыя (1848-1849), адмена прыгоннага права ў Расіі (1861), паўстанне ў Польшчы (1863), перамога Парыжскай камуны (1870) — галоўныя гістарычныя вехі жыцця і творчасці А. І. Герцэна, вялікага рускага мысліцеля, публіцыста, пісьменніка-рэвалюцыянера.

Жорсткая расправа царызму з дзекабрыстамі глыбока ўразіла хлопчыка Аляксандра Герцэна. Пасля, у «Былым і думах», ён ярка апісаў свой настрой у тыя дні: «...не ведаю, як гэта атрымалася, але мала разумеючы або вельмі няясна, у чым справа, я адчуваў, што я не з таго боку, з якога картэч і перамогі, турмы і ланцугі. Пакаранне смерцю Пестэля і яго таварышаў канчаткова абудзіла дзіцячы сон маёй душы».

Гэтае абуджэнне не было кароткачасовым. У 1855 г. у «Палярной звездзе» А. Герцэн пісаў: «Перамогу Мікалая над пяццю святкавалі ў Маскве малебнам. Сярод Крамля мітрапаліт Філарэт дзякаваў богу за забойства. Уся царская сям'я малілася, каля яе — сенат, міністры, а вакол, на вялікай прасторы, стаялі густыя масы гвардыі на каленях, без ківераў, і таксама маліліся; гарматы грымелі з вышыні Крамля...» І А. Герцэн працягвае: «Ніколі шыбеніцы не мелі такой перамогі... Хлопчыкам чатырнаццаці гадоў, згублены ў натоўпе, я быў на гэтым малебне і тут, перад алтаром, апаганеным крывавай малітвай, я кляўся адпомсціць за пакараных смерцю і абрэкаў сябе на барацьбу з гэтым тронам, з гэтым алтаром, з гэтымі гарматамі. Я не адпомсціў: гвардыя і трон, алтар і гарматы — усё засталося; але праз трыццаць гадоў я стаю пад тым жа сцягам, якога не пакідаў ні разу».

«Думы» Рылеева, свабодалюбівыя вершы Пушкіна, ідэі французскіх рэвалюцыянераў XVIII стагоддзя, Радзішчава і дзекабрыстаў умацавалі ў Герцэна яго прыхільнасць да палітычнай свабоды. Вывучэнне прыродазнаўства, філасофіі, дыялектыкі Гегеля, матэрыялізму Феербаха, заходнееўрапейскага ўтапічнага сацыялізма, спрэчкі са славянафіламі і лібераламі, барацьба супраць прыгоннага права і сацыялістычныя спадзяванні Герцэна — усё гэта служыла яго адзінай задачы: барацьбе з «тронам, алтаром і гарматамі».

Дваранін, які яшчэ хлапчуком перайшоў з лагера эксплуататараў у лагер прыгнечаных, А. Герцэн быў выхаваны ў духу ненавісці да «ўсялякага гвалту, да ўсялякага дэспатызму» і ўсё жыццё захаваў адданасць рэвалюцыйным ідэям. Свой геній мысліцеля, публіцыста, пісьменніка ён аддаў справе народнага вызвалення.

«У народа, — пісаў А. Герцэн у сваёй рабоце «Аб развіцці рэвалюцыйных ідэй у Расіі», — якога пазбавілі грамадзянскай свабоды, літаратура — адзіная трыбуна, з вышыні якой ён прымушае пачуць крык свайго абурэння і свайго сумлення». Гэты крык часта быў чутны ў Расіі ў першую палову XIX стагоддзя. Перадавыя пісьменнікі, паэты, крытыкі, публіцысты, вучоныя насуперак сурова караючай руцэ царскага самадзяржаўя ўзыходзілі на гэтую адзіную трыбуну грамадскага пратэсту, каб потым пайсці на катаргу, ссылку ці ў магілу. «Страшная, журботная доля, — пісаў Герцэн, — нарыхтавана ў нас кожнаму, хто пасмее падняць сваю галаву вышэй узроўню, які накрэслен імператарскім скіпетрам; хай гэта паэт, грамадзянін, мысліцель — усіх іх штурхае ў магілу няўмольны лёс. Гісторыя нашай літаратуры — гэта ці мартыралог, ці рэестр катаргі. Гінуць нават тыя, якіх памілаваў урад, — толькі паспеўшы «расцвісці, яны спяшаюцца расстацца з жыццём». І далей ідзе славуты герцэнаўскі мартыралог: «Рылееў павешаны Мікалаем... Пушкін забіты на дуэлі... Грыбаедаў па-здрадніцку забіты ў Тэгеране... Лермантаў забіты на дуэлі... Веневіцінаў забіты грамадствам... Кальцоў забіты сваёй сям'ёй... Паляжаеў памёр у шпіталі, пасля васьмі гадоў прымусовай салдацкай службы на Каўказе... Баратынскі памёр пасля дванаццацігадовай ссылкі... Бястужаў загінуў на Каўказе... пасля сібірскай катаргі...»

Можна далучыць да гэтага расправу з петрашэўцамі. «Добра Бялінскаму, які памёр своечасова», — з горыччу пісаў Герцэну ў 1849 г. Грануоўскі. Ганенні царызму працягваліся і пазней: успомнім трагічны лёс Міхайлава і Серна-Салаўевіча, Чарнышэўскага, жывым пахаванага ў Сібіры і інш.

Герцэн аднойчы прызнаваўся, што ён лепш згадзіўся б на ссылку ў Сібір, чым жыць бадзягам за мяжой. Але меў рацыю Г. Пляханаў, які гаварыў, што «гісторыку рускай літаратуры бадай не даводзіцца шкадаваць аб прынятым Герцэнам рашэнні». «Можна з поўнай перакананасцю сказаць, — працягваў Г. Пляханаў, — што толькі пры свабодных умовах заходнееўрапейскага жыцця і толькі дзякуючы багатаму запасу ўражанняў, якія атрыманы на Захадзе, Герцэн мог зрабіць у нашай літаратуры тое, што ён зрабіў. У яго асобе наша грамадская думка, вымушаная цэнзурай апранацца ў адзенне літаратурнай крытыкі, адкрыта і смела ўвайшла, нарэшце, у галіну публіцыстыкі».

Сам Герцэн пісаў у кнізе «З таго берагу»: «Я застаюся тут не толькі таму, што мне агідна, пераязджаючы цераз граніцу, зноў надзець калодкі, але для таго, каб працаваць. Жыць, склаўшы рукі, цяжка ўсюды; тут у мяне няма іншай справы, акрамя нашай справы... Я тут больш карысны, я тут бесцэнзурная мова, ваш свабодны орган, ваш выпадковы прадстаўнік». І ён выканаў гэтую сваю ролю, упершыню звярнуўся да Расіі з **вольным рускім словам**.

Філосаф-матэрыяліст, рэвалюцыйны дэмакрат, сацыяліст-утапіст і разам з тым гісторык, пісьменнік і публіцыст А. Герцэн пакінуў пасля сябе багатую літаратурную спадчыну. Важнейшыя мастацкія творы Герцэна, напісаныя ім да ад'езду за мяжу («Хто вінаваты?», «Сарока-зладзейка», «Доктар Крупаў»), працягвалі лепшыя дэмакратычныя традыцыі рускай літаратуры XVIII—першай паловы XIX стагоддзяў. Разам з тым па сваім сацыяльным змесце, асэнсаваным палітычным пратэсце, які даходзіць да абвінаваўчага прысуду ўсёй самадзяржаўна-прыгоннай сістэме, яны вылучаюць Герцэна сярод многіх рускіх пісьменнікаў таго часу. Такія ж літаратурна-публіцыстычныя творы Герцэна, напісаныя за мяжой: «Пісьмы з Францыі і Італіі», «З таго берагу», «Былое і думы». Па глыбіні грамадскага зместу, аб'ёму матэрыялу і мастацкай вартасці яны стаяць сярод лепшых твораў не толькі рускай, але і сусветнай літаратуры.

Герцэна-пісьменніка высока цанілі Бялінскі, Чарнышэўскі і Дабралюбаў. Тургенеў, Талстой, Горкі захапляліся яго мастацкімі творамі. Пляханаў адзначаў яго «магутны літаратурны талент». Мысліцель і мастак зліліся разам у яго надзвычай таленавітай натуры. Гаворачы аб ім як аб мысліцелю, Ленін пісаў у артыкуле «Памяці Герцэна»: «У прыгоннай Расіі 40-х гадоў XIX веку ён здолеў узняцца на такую вышыню, што стаў ва ўровень з найвялікшымі мысліцелямі свайго часу. Ён засвоіў дыялектыку Гегеля. Ён зразумеў, што яна ўяўляе сабой «алгебру рэвалюцыі». Ён пайшоў далей за Гегеля, да матэрыялізму, следам за Феербахам... Герцэн непасрэдна падышоў да дыялектычнага матэрыялізму і спыніўся перад — гістарычным матэрыялізмам».

Ідэалістычнае разуменне гісторыі рабіла сацыялізм Герцэна утапічным, хоць ён і стараўся навукова абгрунтаваць яго неабходнасць.

Г. Пляханаў, характарызуючы сувязі Герцэна з дэмакратамі Еўропы, пісаў: «Ён быў знаёмы амаль з усімі карыфеямі міжнароднай дэмакратыі. Ён быў у добрых адносінах з французамі: Прудонам, П'ерам Леру, Мішлэ, Ледру-Раленам, Віктарам Гюго; з немцамі: Карлам Шурцам, Карлам Фогтам, Фрыдрыхам Капам, Арнольдам Руге і г. д.; з палякамі: Ворцэлем, А. Бярнацкім і г. д.; з італьянцамі: Гарыбальдзі, Мадзіні, Сафі, Медзічы, Пізаканэ і г. д.; з швейцарцам Фазі; з венгерцам Кошутам і інш. Толькі з Марксам і яго гуртком (з «марксідамі», згодна яго выразу) у яго, як знарок, былі кепскія адносіны. Гэта адбылося пад уплывам цэлага раду сумных непаразуменняў. Быццам якаясьці злая доля перашкаджала зблiжэнню з заснавальнікам навуковага сацыялізма таго рускага публіцыста, які сам усімі сваімі сіламі імкнуўся паставіць сацыялізм на навуковую аснову».

І толькі ў канцы жыцця, парываючы з Бакуніным, з-за якога, уласна, і былі непаразуменні ў Герцэна з Марксам, ён, па словах Ул. І. Леніна, накіраваў свой погляд «да **Інтэрнацыянала,** да таго Інтэрнацыянала, якім кіраваў Маркс...»

А. МУРНЕЎ.

«КОЛОКОЛ» АБ БЕЛАРУСІ

А. І. Герцэн — вялікі рускі рэвалюцыйны дэмакрат — значную ўвагу звяртаў на рэвалюцыйны рух у Беларусі. 1 чэрвеня 1861 г. у артыкуле «Мартыралог сялян» «Колокол», паведамляючы пра крывавую расправу царскага самадзяржаўя з сялянамі вёскі Бездна Казанскай губерні, расказваў пра аналагічныя выпадкі, калі войскамі падаўляліся сялянскія выступленні ў Віцебскай губерні.

Пільна сачыў Герцэн за развіццём сялянскага паўстання, якое разгарэлася ў 1863 г. у Беларусі. Старонкі «Колокола» — жывая хроніка гераічнай барацьбы беларускага народа супраць самадзяржаўя і прыгонніцтва, супраць спроб правесці рабаўнічую зямельную рэформу «зверху». Звяртаючыся да рускіх афіцэраў, Герцэн заклікаў іх накіраваць штыкі супраць царскага самадзяржаўнага ладу. Ён сцвярджаў, што калі лепшыя сілы арміі з'яднаюцца з сялянскім рухам, — не знойдзецца сілы, якая здолела б перамагчы паўстаўшых. «Волга і Днепр адгукнуцца вам, Дон і Урал!» — пісаў Герцэн.

Гнеўна гучыць голас «Колокола», калі ён расказвае пра зверскія расправы царызму над удзельнікамі паўстання. «Крыважэрнасць яўным чынам расце», — усклікае «Колокол», паведамляючы ў жніўні 1863 года аб расстрэлах удзельнікаў паўстання — Мацвея Цюхны (ураджэнца Гродзенскай губерні), Адама Пуслоўскага (з Навагрудскага павета Мінскай губерні), паручыка Канстанціна Жабароўскага (з Вільні).

У артыкулах «Сякучае праваслаўе», «Гродзенская гісторыя» і інш. Герцэн выкрываў ролю праваслаўнай царквы як адной з асноў царскага самадзяржаўя, як апоры рэакцыі і цемрашальства.

З абурэннем пісаў Герцэн пра раскраданне прыродных багаццяў беларускага краю, пра факты драпежніцкага знішчэння лясоў Белавежскай пушчы «замежным госцем» Бугенгагенам, які атрымаў у 1860 г. ад царскага ўрада ордэн Станіслава «за правільнасць правядзення лясных аперацый».

«Колокол» быў шырока вядомы ў Беларусі і адыграў важную ролю ў выхаванні беларускай рэвалюцыйнай дэмакратыі.

Г. ГАЛЕНЧАНКА.

ЖЫВЕ Ў ВЁСЦЫ ІНТЭЛІГЕНТ

ЦЯЖКАСЦІ — НЕ АПРАЎДАННЕ!

З цікавасцю прачытаў я артыкул Ул. Урбановіча «Жыве ў вёсцы інтэлігент...», апублікаваны ў «Літаратуры і мастацтве» 27 сакавіка. Вельмі важныя і надзённыя пытанні ўзнімае аўтар.

У наш час асабліва ўзрастае роля сельскай інтэлігенцыі. Я глыбока перакананы, што ад таго, як шчыра і добрасумленна ставіцца сельская інтэлігенцыя да сваёй так званай «другой, грамадскай прафесіі», у многім залежыць рост культуры вёскі.

У нас, таксама як і ў Карэліцкім раёне, дзе жыве Ул. Урбановіч, як і па ўсёй краіне, нямала інтэлігентаў, сэрцы якіх заўсёды адкрыты людзям. Яны — сапраўдныя ініцыятары добрых грамадскіх спраў, нясуць святло культуры ў масы.

Сумна раней жыла моладзь вёскі Маркуны. У нядзелю цягнуліся ў касцёл, вечарамі на танцах нярэдка пачыналіся п'яныя сваркі, бойкі. Але ўсё змянілася, калі з'явіліся ў вёску малады педагог Люда Васілёнак і дырэктар сямігодкі Іван Канстанцінавіч Ільінскі. Па ініцыятыве гэтых энергічных людзей была створана вячэрняя школа сельскай моладзі, у якую ахвотна пайшлі вучыцца юнакі і дзяўчаты. Была арганізавана мастацкая самадзейнасць. Канцэрты, вечары адпачынку, цікавыя гутаркі і лекцыі ўжо сталі ў Маркунах звычайнай справай. А пра касцёл і хуліганскія ўчынкі тут амаль ніхто і не ўспамінае.

Але праўда і тое, што сярод вясковай інтэлігенцыі ёсць яшчэ, на жаль, многа дамаседаў. Яны адгарадзіліся ад людзей, замкнуліся ў «коле», пра якое гаворыць Урбановіч: работа — дом — работа.

Правільна адзначаецца ў артыкуле «Жыве ў вёсцы інтэлігент...»: у дамаседстве настаўнікаў, урачоў, аграномаў вінаваты не толькі яны самі. Многае залежыць ад умоў работы, ад бытавога ўладкавання і іншых перашкод, што стаяць на шляху паўнакроўнай дзейнасці сельскай інтэлігенцыі.

Я цалкам згодзен з Ул. Урбановічам, калі ён піша, што самая актуальная бытавая праблема ў жыцці сельскай інтэлігенцыі — жыллё. У калгасе пакуль што няма грамадскіх дамоў для работнікаў разумовай працы. Дарэчы, пра гэта даўно пара падумаць. Большасці сельгасарцелей пад сілу пабудаваць некалькі дамоў. Пакуль што настаўнікам, асабліва моладзі, прыходзіцца шукаць прытулку ў нанятых кватэрах. І не сакрэт, што выхаваўцам дзяцей даводзіцца часам жыць у пакоі, кут якога «ўпрыгожваюць» абразы. Нічога не зробіш — не хочаш быць на вуліцы, мірыся з такім суседствам.

Не ўсюды ў сельскіх магазінах ёсць прадукты, цяжка знайсці мяса і малако. Спачатку сяк-так перабіваюцца, а там, глядзіш, многія педагогі набываюць уласную гаспадарку і зусім перастаюць цікавіцца грамадскім жыццём.

Бясспрэчна, у такіх умовах яшчэ цяжка жыць і працаваць.

Але я не магу пагадзіцца з Ул. Урбановічам, калі ён спрабуе нейкім чынам апраўдаць гэтымі часовымі цяжкасцямі грамадскую інертнасць некаторай часткі педагогаў.

Ведаю я нямала настаўнікаў, для якіх галоўны клопат — уласная гаспадарка. Нават да ўрокаў няма калі падрыхтавацца. Аб новых кнігах, жыцці краіны, навінах мастацтва такія настаўнікі маюць вельмі прыблізнае ўяўленне. Да грамадскіх спраў іх і сілай не прыцягнеш. Цюлевыя фіранкі або сямейная сварка ў суседа для іх куды больш цікавы прадмет для абмеркавання, чым новы раман, кінафільм, а тым больш — калгасныя справы.

Як гэта ні парадаксальна, але некаторыя маладыя педагогі Астравецкай сярэдняй школы — вельмі рэдкія госці ў бібліятэцы. Нават у абанеменце тых, хто выкладае мову і літаратуру, запісана ўсяго некалькі кніг, тых, што ўказаны ў школьнай праграме. Як жа гэтыя настаўнікі могуць выхаваць у вучняў любоў да мастацкай літаратуры?

Вось таму і атрымліваецца, што, напрыклад, настаўніца Навасадскай школы Чарткова — сама малапісьменная, не можа растлумачыць значэнне слоў: кампанія, юбілей, акадэмія. Зусім справядліва абуралася адна жанчына адсталасцю настаўніцы Ізабелінскай пачатковай школы Г. Кулеш:

— Проста злосць бярэ на такую інтэлігенцыю. Цэлы дзень толькі і размовы, што пра ўласную казу. Ці ў яе больш і занятку ў жыцці няма, як казіная гаспадарка?

Ул. Урбановіч піша, што малады спецыяліст прыязджае ў вёску з вялікам жаданнем добра працаваць, але сутыкаецца з цяжкасцямі і ад былога запалу ў чалавека мала што застаецца. Ён пачынае весці замкнёны, ізаляваны ад людзей лад жыцця.

Мне здаецца, што такая канстатацыя факта не зусім растлумачвае становішча. Цяжкасці палохаюць слабага. Моцнага ж яны загартоўваюць.

Чаму ўсё-такі здараецца, што нядаўнія студэнты з уласцівай ім прагавітасцю да культуры, мастацтва, літаратуры іншы раз даволі хутка становяцца дамаседамі, ператвараюцца ў людзей, якіх зусім справядліва называюць абывацелямі?

На маю думку, у гэтым ёсць доля віны нашых навучальных устаноў. Так ужо склалася, што ў педагагічных інстытутах вельмі мала клапоцяцца аб выхаванні студэнтаў як грамадскіх работнікаў. Нярэдка са сцен ВНУ будучыя педагогі выносяць толькі вонкавую паказную інтэлігентнасць. Такому чалавеку толькі і падавай тэатры, канцэрты, музеі. Прыехаўшы на вёску, малады інтэлігент не знаходзіць «духоўнай падкормкі», а працаваць над сабой не хоча. І тыя запасы культуры, якімі ён валодаў ці валодае, ляжаць мёртвым скарбам. А пройдуць гады і выявіцца, што ніякага скарбу і не было. Меўся толькі лёгкі інстытуцкі багаж, які пры выпрабаванні часам развеяўся, як дым.

З адкрытым сэрцам, са шчырай душой прымаюць калгасныя працаўнікі інтэлігентаў, якія памятаюць пра сваё высокае прызванне, шчодра аддаюць людзям свае веды, жывуць з імі адным жыццём. А гэта вялікае шчасце — апраўдаць давер'е і шчырасць людзей. Сапраўдны інтэлігент — той, хто адчуў гэтае шчасце.

І. ГРАБЛЕЎСКІ.
Астравецкі раён.

ІДУЦЬ ТРАКТАРЫ

На галоўным канвееры Мінскага трактарнага завода, як і ў іншых цэхах, у гэтыя веснавыя дні працуюць, не пакладаючы рук. Выдатныя машыны ствараюць трактаразаводцы для сельскай гаспадаркі. І добрым словам успамінаюць іх і на палях Беларусі, і на цалінных землях, і за межамі нашай краіны — у краінах народнай дэмакратыі, на Кубе, у Індыі, Афрыцы.

Фота І. Шышко.

НА ПЯРЭДНІ КРАЙ

Яўгенія Пятрова, Фаіна Шнурова, Валя Міхаленка працавалі на пасадах, якія не звязаны непасрэдна з вытворчасцю сельскагаспадарчай прадукцыі. Яўгенія — у раённай кнігарні, Фаіна — у сельскай бібліятэцы. Валя — у гарадской друкарні. Яны добра ведалі сваю справу, любілі яе.

Дзяўчаты першымі ў Астравецкім раёне адгукнуліся на заклік М. С. Хрушчова да моладзі паехаць працаваць у калгасы і саўгасы. Яўгенія, Фаіна і Валя рашылі стаць жывёлаводамі. Іх жаданне задаволілі.

Я. Пятрова працуе заатэхнікам на племяннай станцыі, Ф. Шнурова ўзначальвае жывёлагадоўчую брыгаду ў саўгасе «Падольскі», В. Міхаленка загадвае фермай у калгасе «Сацыялістычная вёска». Новая праца дзяўчатам па душы. Яны ганарацца, што ўносяць свой пасільны ўклад у выкананне тых задач, якія пастаўлены перад нашым народам па ўздыму сельскай гаспадаркі.

НА ОПЕРНАЙ СЦЭНЕ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

юць ім па-сапраўднаму зажыць на сцэне думкамі і пачуццямі сучаснага героя. Часцей за ўсё спявак з вышэйшай кансерваторскай адукацыяй, прыходзячы ў тэатр, толькі там пачынае сапраўды творча, сцэнічна думаць. У спецыяльнай навучальнай установе ён атрымаў школу спеваў і толькі. Яна вучыць, як трэба цягнуць гук, як яго пашыраць, як скарачаць. Але яна не вучыць разумець псіхалогію сцэнічнага вобраза, вывучаць эпоху, у якой ён жыве. Тэрміны «абаперці дыханне», «паставіць голас у маску», «паставіць на дыяфрагму», «пашырыць рэбернае дыханне» і інш.— усё гэта неабходна, але сутнасць справы ўсё ж не ў гэтым. «Мала навучыць чалавека спяваць каваціну, серэнаду, баладу, раманс — трэба вучыць людзей разумець сэнс слоў, якія яны вымаўляюць, пачуцці, якія выклікалі да жыцця іменна гэтыя словы, а не іншыя», — так гаварыў вялікі спявак Ф. Шаляпін.

Праўда, ужо многае змянілася ў гэтым напрамку. У падрыхтоўцы спевака да опернай сцэны сёетое робіцца ў кансерваторыі (студыя, урокі сцэнічнага майстэрства і г. д.). Але на практыцы мы пераконваемся, наколькі «сыры» творчы матэрыял паступае да нас у тэатр. Маладыя артысты не ўмеюць самастойна працаваць над вобразам, не ведаюць нават, як пачаць гэтую працу, у іх часта зусім адсутнічаюць навыкі сцэнічных паводзін і інш. Усё гэта выклікае трывогу.

Неаднойчы ўзнімалася пытанне аб тым, каб студэнты чацвёртых і пятых курсаў кансерваторыі праходзілі практыку пры оперным тэатры: ці выконвалі маленькія партыі, ці ўдзельнічалі ў мімансе. Гэта прывучала б будучых оперных артыстаў да сцэнічнай пляцоўкі, да гучання аркестра, знаёміла б іх з майстэрствам артыстаў старэйшага пакалення, прывучала б, урэшце, да дырыжорскай палачкі і г. д.

Вельмі добрыя вынікі такой практыкі мы прасачылі на вопыце спявачкі Р. Асіпенка. Яна вучылася ў кансерваторыі і адначасова была артысткай мімансу ў оперным тэатры на працягу двух год. Выконвала маленькія партыі, якія ёй даручала мастацкае кіраўніцтва. У выніку, калі маладую спявачку прынялі ў склад тэатральнай трупы, яна была падрыхтавана да самастойнай творчасці. У першы год Р. Асіпенка выканала складаную партыю Вані ў оперы «Іван Сусанін» на вельмі высокім вакальным і сцэнічным узроўні. Гэты факт пераконвае.

Мэтазгоднасць такой практыкі ніхто не адмаўляе. Але перашкаджае немагчымасць узгадніць навучальны план кансерваторыі з рэпетыцыямі тэатра. Тэатру куды цяжэй прыстасавацца да кансерваторыі. І кансерваторыя магла б падысці да гэтага пытання больш практычна ў сваіх жа мэтах. На жаль, усё застаецца па-старому.

ГАВОРАЦЬ — «мастацтва патрабуе ахвяр». Асабліва гэта датычыць вакалістаў. Рэжым спевака, яго ўнутраная дысцыпліна, самаадукацыя і практыка дапамагаюць дасягаць вялікага ўздзеяння на гледача.

Які выдатны прыклад уважлівага стаўлення да мастацтва — работа Тамары Ніжнікавай! Вядучая артыстка ў тэатры, яна ніколі не падыходзіць да ролі толькі з пазіцыі вакалу. Т. Ніжнікава заўсёды паглыбляецца ў дэталі (для яе «дробязей» у мастацтве не існуе!), заўсёды шукае, адчувае творчы неспакой, ствараючы вобраз. Спявачка аднолькава творча хвалюецца і працуючы над вялікай партыяй для ўласцівага ёй каларатурнага сапрана, і тады, калі ёй даручаюць «маленькую ролю», для якой неабавязковыя іменна яе галасавыя дадзеныя.

Памятаю, Т. Ніжнікава атрымала партыю Бабы-лапатухі ў оперы «Міхась Падгорны». Партыя — не яе, не каларатурнага плана. А ўспомніце, чаго дасягнула артыстка ў пошуках вобраза! Улавіўшы асноўнае «зерне» ролі, яна ўзбагачала яе на кожнай рэпетыцыі цікавымі знаходкамі і была прэміравана як стваральніца аднаго з цікавых вобразаў. А гэта ж партыя «трэцяга» плана, калі можна так вызначаць.

Гэтак жа неспакойна, заўсёды ў пошуках, з творчаю выдумкай працаваў у тэатры майстар старэйшага пакалення, нябожчык Ісідар Міхайлавіч Балоцін.

Да ліку «неспакойных» акцёраў трэба аднесці і Валерыя Глушакова. Якой упартай працай, настойлівасцю пераадолеў ён тое, што перашкаджала яму ў стварэнні музычна-сцэнічных вобразаў! Ён займаўся і фізкультурай, і сцэнічным майстэрствам, і пластыкай, авалодваў грымам, каб спалучыць вакал з майстэрствам сцэнічным, акцёрскім.

А вось яшчэ прыклад. Лідзія Галушкіна можа выканаць партыю Кармэн на «выдатна». Але гэта яна можа толькі тады, калі збярэ ў адно ўменне, талент і натхненне. Тады набываюць значэнне кожнае спетае ёю слова, кожная фраза, усе паводзіны, мізансцэны. А як музычна рухаецца яна, якія выразныя вочы артысткі! І гэтую ж артыстку не пазнаць на другім спектаклі «Кармэн», дзе ўсё цьмяна, вяла, нецікава, па-рамесніцку, «без сэрца». Хіба так можна? Чым вінаваты глядач, што ў актрысы сёння дрэнны, не творчы настрой?!

Да спектакля трэба рыхтаваць сябе цалкам: і фізічна, і маральна. Трэба быць творча насычаным. Як жа можна растрачваць сябе, выступаючы ў дзень спектакля ў радыёперадачы, па тэлебачанню, у эстрадным канцэрце і г. д.? Як можна дапусціць падобную творчую разбэшчанасць? А бывае ж і так: акцёр у антракце паміж другім і трэцім актамі, у грыме, касцюме опернага спектакля, у якім сёння заняты, садзіцца ў машыну і едзе спяваць канцэрт! Пра якую творчасць тут можа ісці гаворка? Хіба ў такім разе ўсхвалюе спявак слухача?

Ва ўспамінах Шаляпіна мы чытаем, што там, дзе вялікі спявак не сустракаў неабходнай падтрымкі ў музыцы, яму дапамагала літаратура, гісторыя ці само жыццё, а часцей — усё гэта разам узятае. Якая ў гэтым сіла! Як многа, як усебакова, праяўляючы ўпартасць, настойлівасць, назіральнасць, павінен вучыцца, пазнаваць жыццё акцёр! І чаму (я з болем пра гэта гавару!) у асяроддзі акцёраў-вакалістаў так часта сустракаешся з людзьмі, якія мала цікавяцца навакольным жыццём, ведамі, адкрыццямі, нават мала чытаюць класічную літаратуру, не гаворачы пра газету!

Мяне прыемна здзівіла і ўзрадавала наша балерына І. Савельева. Аднойчы яна прынесла вучнёўскі сшытак, спісаны сціслым почыркам. Гэта былі яе думкі аб вобразе Францыскі ў балеце «Блакітны Дунай», які яна разумее крыху інакш, чым ён трактуецца ў нашым спектаклі. Свае меркаванні яна абгрунтоўвала, спасылаючыся на пэўныя веды з гісторыі, літаратуры. Як гэта важна і як прыкметна адбіваецца вось такая працавітасць на творчасці! Шпаркі сцэнічны рост І. Савельевай яскрава сведчыць аб гэтым.

Адна з самых таленавітых балерын нашага тэатра Ала Карзянкова, любіміца гледачоў, устрывожана тым, што ў балеце Я. Глебава «Мара» ёй не хапае літаратурнага «матэрыялу», каб стварыць паўнацэнны вобраз. Асабліва турбуе яе заключны трэці акт балета, дзе яе гераіня павінна паўстаць перад гледачом ва ўмовах здзейсненай мары. У А. Карзянковай ёсць сваё «бачанне» некаторых абставін жыцця гераіні — больш поўнае, чым у лібрэта.

Вось я і думаю: хіба ўдзел такіх дапытлівых выканаўцаў не прынёс бы вялікай карысці аўтарам пры стварэнні балета «Мара»? Гэта б дапамагло ім больш натуральна выявіць паслядоўную эвалюцыю развіцця вобраза.

ДАРЭЧЫ, аб паслядоўным жыцці сцэнічнага вобраза. Закрануўшы гэта пытанне, я не магу не спыніцца на адной вельмі прыкрай тэатральнай традыцыі, якая нярэдка ўшчэнт разбурае ўсё, што створана намаганнямі лібрэтыста, кампазітара і самога выканаўцы.

Якім дысанансам, нечым старамодным, старасвецкім павявае, калі ў оперы ці балеце, падаграючы сцэнічны «поспех», акцёр пасля выкананага нумара спыняе сцэнічнае дзеянне і выходзіць раскланьвацца на авансцэну! Асабліва гэта бытуе ў балеце і ў балетных сцэнах оперных спектакляў. Мне думаецца, што для захавання цэласнага ўражання спектакля не варта было б адкрываць заслону і паміж дзеямі-актамі. Магчыма, традыцыі МХАТ'а і ўсіх паслядоўнікаў Станіслаўскага, калі выканаўцы з'яўляюцца перад публікай толькі пасля заканчэння спектакля, варта было б узаконіць і нашаму опернаму тэатру (драматычныя ўжо гэтага прытрымліваюцца).

Гаворачы пра недарэчныя паклоны, я хачу прыгадаць славутага артыста Джылі, якога я слухала ў спектаклі «Вертэр» у Парыжы. Джылі спяваў арыю і закончыў яе, схіліўшыся над сталом, апусціўшы галаву на руку. І як ні «шалела» публіка, як ні крычала «біс», стукаючы крэсламі, з уласцівай французскаму народу экзальтацыяй, ён нават не павярнуў галавы і вытрымаў увесь гэты «шалёны» поспех. Без паклонаў!

А вось другі, негатыўны выпадак, таксама ў Парыжы, у «Оперы Камік» на спектаклі «Кармэн». Перад сваёй арыяй з кветкаю Хазэ пакінуў Кармэн, якая сядзела ў крэсле, выйшаў на авансцэну і сумленна, «па-канцэртнаму» праспяваў, без аніякага дачынення да спектакля і да гераіні, сваю арыю. З апошняй нотай ён вярнуўся да Кармэн і, згодна ўстаноўленай рэжысёрам мізансцэны, паклаў сваю галаву ёй на калені. Публіка ўсё апладзіравала. Хазэ зноў устаў, пакінуў Кармэн, падышоў да авансцэны, раскланяўся і пасля ўжо вярнуўся на «зыходныя пазіцыі». Зразумела, што паводзіны Джылі намнога перавышаюць паводзіны гэтага выканаўцы Хазэ.

МЫ ЎСЕ жывём цяпер пад уладай новага, акрыленага патрыятызму, творчага гарэння ва ўсіх галінах нашага жыцця. Мы — сучаснікі эпохі, у якую будуецца камуністычнае грамадства! Нам будуць зайздросціць будучыя пакаленні. І мы, работнікі мастацтва, павінны ганарыцца, што нам давяраюць выхаванне будучага чалавека! Мы з'яўляемся памочнікамі партыі ў гэтай вялікай справе.

Мы павінны прыкласці свае сілы і ўменне, веды, талент, каб стварыць вобразы нашых сучаснікаў — будаўнікоў самага прагрэсіўнага, самага чалавечнага грамадства.

«Песня, опера, араторыя, сімфонія — высокамастацкія творы ўсіх відаў музычнага мастацтва — павінны ўдзельнічаць у фарміраванні камуністычнай свядомасці людзей», — гаворыцца ў прывітанні ЦК КПСС Трэцяму Усесаюзнаму з'езду кампазітараў СССР.

Гэты зварот партыі абавязвае і наш Тэатр оперы і балета працаваць лепш, з пачуццём большай адказнасці перад савецкім гледачом.

ПАДЗЕІ ФАКТЫ НАВІНЫ

● На грамадскіх асновах у гарадскім пасёлку Гарадзея Нясвіжскага раёна пачынае працу пасялковы аддзел культуры, пры якім створаны секцыі кіно, бібліятэк і культмасавай работы. Кожная секцыя мае пяць інструктараў. Загадвае аддзелам культуры выкладчык геаграфіі мясцовай сярэдняй школы Аляксей Міхайлавіч Маталыцкі.

● Удзельнікі самадзейнага калектыву з пасёлка Барань Аршанскага раёна наведалі Дубровенскі раён. На раённай сцэне адбыўся цікавы канцэрт, складзены з п'ес і танцаў народаў СССР.

У Маладзечанскім гарадскім Доме народнай творчасці адкрыта пастаяннадзеючая выстаўка выяўленчага мастацтва. На ёй прадстаўлены творы графікі, скульптуры, жывапісу, ткацтва, разьбы па дрэву самадзейных майстроў раду раёнаў Мінскай вобласці.

Фота П. Наватарава. (БЕЛТА).

У МАЙСТЭРНІ АПАВЯДАЛЬНІКА

АДЧУВАННЕ ХАРАСТВА

Амаль у кожным апавяданні Янкі Скрыгана ёсць сустрэчы і расставанні. Гэта — як у жыцці. Пісьменнік быццам шукае адказу на пытанне: «Што нясе з сабою сустрэча аднаго чалавека з другім?» І мы, чытачы, таксама пачынаем думаць пра гэта. Тым больш, што часам такое пытанне трапляе ў самім літаратурным тэксце.

«Хто б ведаў, што такі боль ляжа на Алесіну з Рыгорам сустрэчу?» — напісана ў заключных радках аповесці «Людзьмі звацца» (ранейшая назва — «Застаюся ў бузах»). І далей гераіня гаворыць: «Ты будзеш жыць, Рыгорка... Любы мой, ты будзеш жыць».

У апавяданні «Хвіліна» герой радуецца блізкаму знаёмству з гарэзлівай дзяўчынай. Вагон цягніка. «Яна стаяла поруч са мною, і мне ёсё гладзелі ў ноч... Вецер нёсся насустрач, біўся ў нашы твары і калаціў тонкую Сабініну блузку на яе грудзях. Праходзілі людзі, часам яны мяльком паглядалі на нас, а Сабіна не здымала сваёй рукі, і гэта было добра. Я думаў, што яны, мабыць, хораша зайздросцяць нам. І ўглыбіні душы быў рад, бо таксама зайздрошчу, калі бачу харошыя дачыненні.

На наступнай станцыі мы павінны былі развітацца. [illegible]»

[illegible] — з ключавога акорда «Наталі».

Далёка не кожны мастак умее «здабываць» з сустрэч і расставанняў не толькі сюжэты для сваіх твораў, а яшчэ і вялікі эмацыйны сэнс. Янка Скрыган гэта ўмее. Лепшыя старонкі яго твораў абуджаюць у чытача роздум аб жыцці, [illegible] што адбываецца штодзённа вакол нас. [illegible]

[illegible] шчасця і сцвярджаць хараство яго чакання і надзей. Абыякавыя і дабрачынныя ўвогуле людзі — не героі Янкі Скрыгана. Ён аддае цяпло свайго сэрца тым, хто — ці то з прычыны юнацкай даверлівасці, ці то за аб'ектыўных умоў — і памыляецца, і можа захапіцца ўчынам, але затое здольны марыць, чакаць, ісці наперад насустрач перашкодам. Калі яго героя «латкае» нешта сапраўднае, ён робіцца крылатым.

Такой вось крылатай малюе Янка Скрыган гераіню «Развітання» («Полымя» № 1 за 1962 г.) Лену, тую дзяўчыну, якая [illegible] усміхнулася паранеанаму Андрэю Сушынскаму — і адразу ўвесь садок заліло сонца. Ён закахаўся. Што ж тут дзіўнага?! Пачуццё Андрэя зусім зразумелае і шчырае. Шчыра прызнаецца ён і Лене, папярэджваючы, праўда, што ёсць такі чалавек, якога яна будзе любіць усё жыццё, «нават мёртвага». Той чалавек, Мікалай, некалі абудзіў у Леніцы душы нешта надзвычай прыгожае, а сам, пераадолеўшы гэтае пачуццё, пайшоў туды, куды клікала яго сэрца — на фронт.

Адзін раз ён «адзін» ззаду, паклаўшы на плечы ёй рукі і доўга стаяў, а Лена слухала гэтыя шырокія цёплыя рукі.

«— Ты ведаеш, пра што я думаю?.. Што я калі-небудзь у цябе маленькі домік, [illegible], і ты будзеш у ім гаспадыняю. І я заўсёды магу абнімаць гэтыя плечы. Ты чуеш, Лена?

— Чую, Мікалай. Я заўсёды цябе чую, нават калі цябе няма са мною.

— Але цяпер гэтага няможна яшчэ, — сказаў ён. — Мы не ўсё яшчэ зрабілі, каб так было...»

Зусім мала слоў спатрэбілася аўтару, каб перадаць усю напружанасць размовы гэтых двух людзей адзін аднаму сэрцаў. Чуласць трапяткой душы дзяўчыны ўдала падкрэслена адным штрыхам: «Лена слухала гэтыя шырокія цёплыя рукі». Даверліва прызнаецца Лена, што яна «ненавідзіць сябе», бо ў яе не хопіць сілы прайсці разам з Мікалаем туды, куды «ідуць смелыя і дужыя».

Яна засталася адна. Сумленная, самаадданая, [illegible] перамогі і [illegible] прыйдзе [illegible] паведаміў: «Іду на вельмі адказнае заданне». Вестак больш не было.

[illegible]

Бачыць Лена перад сабою — другія, калі раскладвалі яны вогнішчы сярод пургі, каб абагрэць закачанелыя рукі. Іх поўна, яны плешчуцца на ветры, калышуцца і гараць нестухана. Вось тайга і дарога з яе, па якой ідуць і ідуць цяжка нагружаныя машыны. Тая цесная лабараторыя і Мікалаевы шырокія цёплыя рукі».

Пяшчотныя і крыху нават урачыстыя словы вымаўляе яна, нібы ў думках ужо сустрэлася з ім: «Усё, што ў мяне ёсць харошага, я ведаю, — гэта ад цябе, Мікалай, бо на цябе глядзячы я гэтаму вучылася. То быў такі час, што я магла б не адзержацца, і мяне лёгка было зрабіць чым хочаш. А ты зрабіў маю душу чыстай і праўдзівай. Не бойся, я не сябе гэтым хвалю, а цябе.»

Гэты маналог гераіні ўзрушвае. Ад яго, праўда, крыху павявае сентыментальным пачуццём, але гэта заканамерна і зразумела. Жанчына ў такім стане на адзіноце бывае па-жаночаму шчырай. Ды і ўвогуле складаны свет душы чалавека ведае ўсе адценні душэўных хваляванняў: ад патэтыкі да чуллівасці. Успомнім класіку. Мужны Інсараў у «Напярэдадні» амаль што па-рамансаваму прызнаецца ў сваіх пачуццях да любімай: «О, Елена! О, мая гераіня!», а цвярозы мысліцель Базараў, паміраючы, звяртаецца да Адзінцовай са словамі, якія мяжуюць з альбомнымі вершамі: «Дзьмухніце на паміраючую лампаду і хай яна пагасне...» Калі І. Тургенеў пісаў гэта, ён ведаў, што прыадкрывае таямніцы вялікіх характараў, якім таксама ўласціва ўсё чалавечае.

У апавяданні Янкі Скрыгана гераіня, здавалася б, аддаецца пад уладу сентыментальнай плыні. Але гэта не зусім так. Інакш пісьменніка нельга было б лічыць знаўцам душы чалавека. Лена здзіўлена тым, што муж дазваляе ёй напісаць пісьмо Мікалаю, да каго яна гатова пайсці назаўсёды. Андрэй гаворыць:

«— Я веру табе, Лена.

— А мне гэтага мала. Я хачу, каб ты быў са мною строгі... Чаму ты мне ніколі не загадаеш?.. Няхай бы я сабе бунтавала, няхай бы працівілася, але мне было б лягчэй, бо я чула б тваю руку, магла на яе абаперціся...»

Трэба быць вельмі чулым талентам, каб вось гэтак адчуць і перадаць складаную жаночую душу! Янка Скрыган быццам падказвае чытачу, што хараство новай, дарослай і сталай Лены патрабуе яшчэ і сілы: яна сама хоча быць моцнай і чакае таго ж ад Андрэя. Спачатку, калі чытаеш працытаванае, пачынаеш думаць, нібы аўтар вырашыў «пайграць» на супярэчнасцях жаночага характару. Але праз некалькі радкоў Янка Скрыган прымушае Андрэя спытаць у Лены, ці не хоча яна, каб ён быў «падобны на каго другога?» Гэта нечакана, але вельмі натуральна. Разам з героем пісьменнік прапануе гераіні прайсці праз высокае выпрабаванне — хто ж яна такая: слабая істота, што сумуе па «моцнаму» Мікалаю, ці самастойны чалавек? Лена адказвае:

«— Не, Андрэй, не трэба гэтага. Будзь толькі сабою, такі, як ты ёсць...»

Маральная адказнасць за кожны ўчынак і ў першую чаргу перад самім сабою — вось што хвалюе аўтара і гераіню. Спадзявацца толькі на тое, каб нехта — хай сабе і вельмі моцны характарам і добры — загадваў табе і вёў за руку да хараства, — гэта ўжо не задавальняе Лену. Яна зразумела: трэба быць такім, як ты ёсць, і не варта ні да кога прыстасоўвацца дзеля ўяўнай дабрачыннасці.

Аднак і гэты вывад — «Будзь толькі сабою!..» — Янка Скрыган не зрабіў канчатковым. Ён добра ведае, што ў жыцці людзям нельга, як шафёрам на вуліцах горада, кіравацца выключна прапіснымі правіламі. Лена ўсё ж сустрэлася з Мікалаем. А ён, з першага погляду, кіруецца менавіта такімі прынцыпамі і застаецца «такім, як ёсць...» Нібы цэцярук, ён аглушыў сябе тымі жыццёвымі правіламі, ад якіх чалавеку цяжка адмовіцца. Калі гаварыць працей, дык Мікалай Гаўрылавіч з тых, хто яшчэ не зразумеў, што мінулі не толькі часы культу асобы, а і мараль так званых «бацькоў», для якіх усё ў нашай краіне было «іхнім»: **«Я сам,** я адзін, **мой** завод, **мой** парторг, **мае** людзі...» Цэласны характар і глухая ўпартасць зусім не адно і тое ж.

І тут пачынаецца мая спрэчка з Янкам Скрыганам. У апавяданні Лена не сустракаецца зноў з Мікалаем, яна толькі падслухоўвае гаворку яго з парторгам Віктарам Міхайлавічам. Выпадкова. І яе здзіўляе і крыўдзіць падслуханае. Яна хаваецца і пазбягае сустрэчы. Гэта — развітанне. Мікалай здагадваецца, хто перад ім, крычыць: «Лена!» Лена ўцякае. Аўтар заканчвае апавяданне: «Нешта кончылася. Харошае ці благое, яна не знала. Дый хто можа знаць, што дае чалавеку развітанне».

Чаму? Мы, чытачы Янкі Скрыгана, ведаем. Яно можа зрабіць чалавека добрым і можа штурхануць у бездань абыякавых адносін да свету, у балота эгаізму. «Нават мёртвага буду яго любіць», — казала Лена Андрэю. Мікалай яшчэ не мёртвы. Штосьці зрабілася з гэтым самаахвярным у гады вайны чалавекам. Яму трэба дапамагчы зноў знайсці самога сябе, такога, якім дзяўчынай ведала яго Лена. У яе ў жыцці стала б сілы і знайшлося б сардэчнай чуласці, каб той, каму яна абавязана сваім душэўным хараством, вярнуўся «да самога сябе». А Лена ў апавяданні «была ўжо на лесвіцы» і «пайшла далей, уніз». Куды гэта — «уніз», да Андрэя? Няўжо яе спалохала тое, што сустрэча з Мікалаем «разбурыць» яе сямейнае шчасце? А можа, яна лічыць ганебным усялякую сустрэчу замужняй жанчыны з «чужым» мужчынам? І ўжо зусім дрэнна, калі гэтая Лена толькі і змагла што «жахнуцца» з Мікалаевых думак, якія яна выпадкова падслухала ў буфеце вялікай гасцініцы ў Маскве...

Відаць, Янка Скрыган нешта недагаварыў у цікавым і змястоўным апавяданні. Асабіста я не здолеў «расшыфраваць» гэтае недагаворанае. Перачытваю «Развітанне» ўжо колькі разоў, а Лена, якая раптам «пайшла далей, уніз», не дае мне спакою, прымушае думаць, чаму яна магла б «любіць яго нават мёртвага», а зірнуць адкрыта ў вочы жывому, хай сабе і вельмі чужому цяпер, не адважылася. Сталая жанчына — вобраз якой аўтар выпісаў таленавіта і, галоўнае, з разуменнем сапраўднага хараства чалавечай душы, — ад чаго яна адступаецца, дзеля якой высакароднасці? Магчыма, у яе будуць наперадзе яшчэ сустрэчы з Мікалаем, і Янка Скрыган раскажа чытачам пра іх. Ва ўсякім выпадку гэтага чакаеш.

Барыс БУР'ЯН.

Аркадзь МАЎЗОН

ПАД АДНЫМ НЕБАМ

«Пад адным небам» — так называецца новая п'еса Аркадзя Маўзона. Яна расказвае аб сённяшнім дні, аб тым новым, што ўваходзіць у наша жыццё пасля XX і XXII з'ездаў КПСС, аб ваяўнічай непрымірымасці сумленных савецкіх людзей да ўсяго таго, што зневажае чалавечую годнасць, накшталт эгаізму, хціўсці, подласці, хлусні. П'еса ўслаўляе чалавечую высакароднасць, сапраўднае каханне, дружбу, гатоўнасць аднаго чалавека дапамагчы другому.

Спектакль па п'есе «Пад адным небам» рыхтуе і неўзабаве пакажа мінскаму гледачу Дзяржаўны рускі тэатр імя М. Горкага.

Друкуем урывак з п'есы.

Гасціная Траяна. Тут Траян і Мякішаў.

МЯКІШАЎ. Ты мяне слухаеш?

ТРАЯН. Слухаю.

МЯКІШАЎ. Дык вось, успомні, успомні, якія галовы ляцелі. А мы ўсе на мітынгах крычалі: правільна. І верылі, верылі, што гэта правільна. Калі мяне выклікалі і сказалі: Станіслаў Кардовіч — вораг народа, агент замежнай разведкі, шпіён і шкоднік, я...

Змаўкае.

ТРАЯН. Чаму змоўк?

МЯКІШАЎ. Ты ўсё ведаеш.

ТРАЯН. Цікава паслухаць, як ты сам аб гэтым раскажаш. Зараз. Амаль праз дваццаць пяць год...

МЯКІШАЎ. Я тады падпісаў, што... што...

ТРАЯН. Усё што табе прапанавалі.

Мякішаў цяжка ўздыхае.

ТРАЯН. Мяне тады таксама выклікалі. Не адзін раз, як цябе, а некалькі разоў, у апошні — не адпусцілі...

МЯКІШАЎ. Так, так. Я памятаю.

ТРАЯН. Я нічога не падпісаў. І калі мяне выпусцілі, я вярнуўся на завод, ты ўжо быў галоўным інжынерам, заняў кабінет Станіслава. Гэта быў пачатак. Пасля гэтага ты перабраўся ў кабінет дырэктара завода і пайшоў, і пайшоў... Да намесніка міністра дайшоў...

МЯКІШАЎ. Мяне прызначалі.

ТРАЯН. Доўг адплатай дораг.

МЯКІШАЎ. Зараз можна думаць усё і ўсё можа быць падобна на праўду.

ТРАЯН. Занадта дорага мы заплацілі за ўсё, што адбылося. Я не толькі пра Станіслава. Я пра тысячы іншых такіх жа бязвінных. Ён быў вельмі таленавіты, Станіслаў. Напэўна таму ён некаторым перашкаджаў. І гэтыя, некаторыя, пастараліся яго ўбраць...

МЯКІШАЎ. Ты мне не верыш?

ТРАЯН. Ты падпісаў.

МЯКІШАЎ. Я добра памятаю што: сістэматычнае невыкананне плана, вялікі працэнт браку, аварыі і больш нічога. Нічога.

ТРАЯН. Гэтага было дастаткова.

МЯКІШАЎ. Не, Павел, не. Гэта не я. Гэта той страшны час вінаваты.

ТРАЯН. Не час быў страшны. Эпізод у тым часе. Народжаны бязмежным славалюбствам, самаўлюбёнасцю, дэспатызмам аднаго чалавека, гэты эпізод задавальняў такіх, як ты. І такія, як ты, рабілі ўсё, каб ператварыць яго з эпізода ў час. Вам гэта ўдалося. А таму і кажу — страшны не час, справы вашыя. Чорт вас пабяры. Прытым, як ішлі, дзе б мы зараз былі... Ты можаш сабе ўявіць, куды б мы забраліся, калі б...

МЯКІШАЎ. Так, так. Я разумею. Але... Дзякуй богу, усё ўжо мінулася, больш такое ніколі не паўтарыцца...

ТРАЯН. Не дазволім, каб паўтарылася. Але калі гаворыш — усё ўжо мінулася, зноў памыляешся. Доўга нам яшчэ разбірацца ў бацькавай спадчыне. Хіба тое, што кіравала такімі, як ты, мінула? Што, няма ўжо, знікла зайздрасць? Знікла ў некаторых жаданне на чужым няшчасці пабудаваць сваё шчасцё? На чужой шыі ў рай трапіць? Хіба ўжо няма такіх, што з асалодай абалгуць бліжняга свайго, каб заняць яго месца? Няма ўжо гатовых пайсці на ўсё, каб утульней, цяплей уладкавацца ў жыцці? І хіба няма ўжо, знікла раўнадушнасць, чэрствасць, хлусня. А баязлівасць, лакейская прыслужлівасць... Гатоўнасць сказаць «так», хаця трэба сказаць «не». Мінулася гэта? А хіба няма ўжо чалавечыкаў, у якіх на кожную дзверцу свой падабраны ключык, цэлыя звязкі ключоў, з якімі яны, мінаючы галоўны, цэнтральны ўваход, пралазяць туды, куды ім трэба, праз бакавыя зладзейскія шчылінкі. А колькі яшчэ жанглёраў, нам жа ў шкоду, жангліруюць нашымі словамі? А паспрабуй разабрацца ў такіх. Словы ж яны вяшчаюць правільныя. А гэта ўсё, паўтараю, адтуль, адтуль усе. Вось чаму і сказаў — доўга нам яшчэ ў бацькаўскай спадчыне разбірацца. Ну, ды нічога. Разбяромся. Ва ўсім разбяромся. Усё ачысцім. Увесь бруд, усю цвіль змыем... *(Паўза.)* Што да цябе... Разышліся, Іван, нашыя шляхі, і наўрад ці калі сыдуцца. Не веру я табе. Няўдала для вас усё склалася, вось і ты, і... Такім, як ты, за спіной бацькі... Ну ды хопіць... Помсціць табе ні я, ніхто іншы не збіраецца, але...

Садзіцца. Паклаўшы руку на сэрца, моршчыцца ад болю.

МЯКІШАЎ. Напамінае?

ТРАЯН. Ёсць такое.

МЯКІШАЎ. У мяне таксама. А я ж маладзейшы за цябе. Мне крыху за пяцьдзесят... Што ў Маскве прымаеш?

ТРАЯН. Главк.

МЯКІШАЎ. Твайго ж профілю?

ТРАЯН. Так.

МЯКІШАЎ. Усё правільна. Сказана — вялікаму караблю вялікае плаванне.

ТРАЯН. Кінь.

МЯКІШАЎ. Я ад усяе душы. Што б там паміж намі ні было, я заўсёды лічыў цябе таленавітым. Заўсёды радаваўся тваім поспехам. *(Паўза, Мякішаў устае.)* Павел, у мяне да цябе просьба. Ты Барысу намякнуў пра Станіслава...

ТРАЯН. Ну...

МЯКІШАЎ. Не магу я яму расказаць. Не магу.

ТРАЯН. Ну...

МЯКІШАЎ. Вось хачу і цябе папрасіць, таксама нічога яму не гаварыць.

ТРАЯН *(не адразу)*. Разумею. Добра.

МЯКІШАЎ. Дзякую, Паша, дзякуй. Ён у мяне расце неблагім хлопцам. Добра працуе. На заводзе передавіком лічыцца. Збіраецца ў інстытут. Ведаеш, як на яго ўсё гэта... Няхай ён не ведае, што я ў цяжкую хвіліну, аказаўся... Зараз я толькі бацька...

ТРАЯН. Добра.

МЯКІШАЎ. Ну вось, вось і ўсё. Пайду. Павер, я жадаю табе толькі шчасця, шчасця і здароўя. Ты ўсё гэта заслужыў.

ТРАЯН. Усяго добрага.

Мякішаў выходзіць. Траян адзін. Некаторы час моўчкі ходзіць па пакоі. Садзіцца ў крэсла, апускае галаву. Уваходзіць Маша.

МАША. Добры вечар, татачка.

ТРАЯН. А, Машутка, добры вечар.

МАША. Я не спазнілася?

ТРАЯН *(усміхаючыся)*. Гэта ты ўжо спытала па інерцыі.

МАША. Так, татачка. Напэўна па інерцыі. *(Цалуе Траяна.)* Татка, прачытаць табе верш?

ТРАЯН. Калі добры.

МАША. В грозу, пешком, от самой Маяковской, вдвоем с луной, белесой словно лунь, по затемненным улицам московским, я нес домой твой первый...

Нечакана змаўкае.

ТРАЯН. Далей.

МАША. А далей ужо нецікава.

ТРАЯН. У нас штосьці адбылося?

МАША. Ад цябе нічога не схаваеш.

ТРАЯН. А хіба трэба?

МАША. Калі мы паедзем?

ТРАЯН. Тыдні праз два, напэўна. Здам справы і паедзем...

МАША. Праз два тыдні.

ТРАЯН. Так, Машанька. Але паеду спачатку я адзін. Кватэру мне абяцалі не раней канца года. Не пабаішся застацца адна?

МАША. А я застануся не адна.

ТРАЯН. Як загадаеце разумець?

МАША. Я выходжу замуж.

ТРАЯН. Што?

МАША. Так, тата.

ТРАЯН. Так. Я, вядома, чакаў, чакаў гэтага. Ведаў, што гэта адбудзецца. І ўсё ж вельмі ўжо раптам, Маша, а?

МАША. Гэта, напэўна, заўсёды бывае раптам, тата.

ТРАЯН *(разгублена)*. Так, так, магчыма. І таму нават не ведаю, што табе і сказаць. Не ведаю — радавацца мне, не радавацца...

МАША. Радавацца.

ТРАЯН. Ты мне не сказала за каго?

МАША. Няўжо сам не здагадаўся?

ТРАЯН *(разгублена, спалохана)*. За Барыса Мякішава?

МАША. Так, тата. Я яго вельмі кахаю. Я яго пакахала адразу, як ты маму. Памятаеш, ты мне расказваў. І ён, ён мяне таксама кахае. Ён вельмі харошы, тата, вельмі. Мне з ім будзе хораша. Вось з ім я і застануся тут, пакуль ты нас не паклічаш да сябе.

Траян устае. Моўчкі глядзіць на Машу.

МАША. Што з табой, тата?

Траян маўчыць.

МАША. Ён табе не падабаецца, тата?

Траян маўчыць.

МАША. Тата!

Траян маўчыць.

МАША. Тата, не маўчы. Гавары, што хочаш, толькі не маўчы.

Кідаецца да Траяна, прытуляецца да яго.

ТРАЯН. У нас з табой быў добры дагавор. Перш чым хто-небудзь што-небудзь зробіць ён абавязкова параіцца...

МАША. Тады я была дзяўчынкай...

ТРАЯН. Значыцца ўсё?

МАША. Я дала яму слова.

ТРАЯН. Так. Што ж, віншую цябе і жадаю шчасця...

Імкліва ідзе да выхаду.

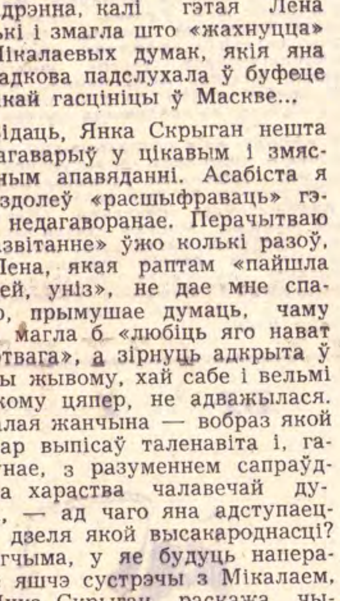
МАША. Тата, ты сказаў гэта вельмі нядобра.

ТРАЯН. Ты ў мяне адна, Маша. Мне вельмі хочацца бачыць цябе шчаслівай...

МАША. Я кахаю яго, тата. І ён кахае мяне. І я шчаслівая. Ты сабе не ўяўляеш, якая я шчаслівая...

Траян імкліва выходзіць.

У ДАПАМОГУ АТЭІСТАМ

У мінулым годзе Выдавецтва Акадэміі навук БССР выдала зборнік антырэлігійных казак, частушак і прыказак, падрыхтаваны Інстытутам мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору. Кніга складаецца з дзвюх частак. У першай сабраны творы, якія бытавалі яшчэ да Вялікага Кастрычніка і накіраваны супраць рэлігіі, знахарства, царквы і духавенства. У другой частцы зборніка змешчаны антырэлігійныя творы, запісаныя ў савецкі час.

Леаніду Прокшу—50 год

У сувязі з пяцідзесяцігоддзем з дня нараджэння Леаніда Прокшы прэзідыум праўлення Саюза пісьменнікаў БССР накіраваў юбіляру віншавальны адрас, у якім гаворыцца:

«ДАРАГІ ЛЕАНІД ЯНУАРАВІЧ!

Горача віншуем Вас, нашага таварыша па пяру, пісьменніка і публіцыста, з 50-годдзем з дня Вашага нараджэння.

Вы пачалі свой літаратурны шлях, як і многія пісьменнікі, у газеце, з допісаў, артыкулаў, фельетонаў, нарысаў, авалодваючы паступова і жанрамі мастацкай прозы, перш за ўсё жанрам кароткага апавядання. Вашы апавяданні, гумарэскі, баявыя публіцыстычныя выступленні, што друкаваліся ў газетах і часопісах у гады Вялікай Айчыннай вайны, дапамагалі савецкаму народу ў яго свяшчэннай барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

У пасляваенны час Вы яшчэ з большай актыўнасцю выступаеце на літаратурнай ніве, працуючы ў найбольш аператыўных і баявых жанрах — апавядання, гумарэскі, памфлета, аднаактовай п'есы. Ваша творчасць прасякнута непрымірымасцю да недахопаў у нашым жыцці, любоўю да савецкага чалавека — будаўніка камунізма, бязмежнай адданасцю Радзіме.

Вашы зборнікі апавяданняў «Крыніца прыгажосці», «Каб жылося-вялося», п'еса-памфлет «Камедыянты», новыя апавяданні сведчаць аб росце пісьменніцкага майстэрства.

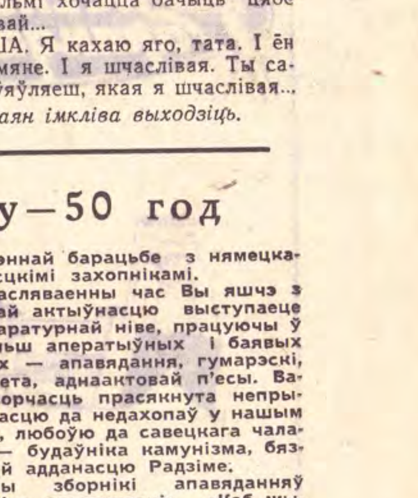
Ад усяго сэрца жадаем Вам добрага здароўя, доўгіх год жыцця, новых поспехаў у літаратурнай і грамадскай дзейнасці на карысць нашай вялікай Радзімы».

У маленькім горадзе Лідзе

«Адбудаваны разбураныя гарады і вёскі, зааараны акопы, зараслі зелянінай чорныя пралысіны пажарышчаў... Час аддзяляе ад нас суровую эпапею. Але з кожным годам летапіс ваенных подзвігаў папаўняецца новымі старонкамі. Героі не застаюцца невядомымі...»

Гэтымі словамі пачынаецца яшчэ адна старонка гераічнага змагання нашага народа ў гады вайны — кніга пра юных змагароў лідскага камсамольскага падполля, якую напісалі журналісты Уладзімір Ампілаў і Віктар Смірноў.

Гэтая кніга — кароткі, часам нават лаканічны дакументальны расказ пра кіраўнікоў і найбольш актыўных барацьбітоў акупіраванай Ліды. Аўтары выкарысталі дзённік аднаго з кіраўнікоў партыйна-камсамольскага падполля Роберта Сасноўскага. У тыле ворага яму прыйшлося знішчыць свае запісы. Але тое, што было напісана раз, засталося ў памяці. І пасля вайны падпольшчык у другі раз узнавіў свой дзённік. Так нарадзіліся старонкі пра гераічныя подзвігі юных падпольшчыкаў Пятра Жукава, Марыі Кастраміной, Аляксандра Клімко,

Анатоля Качана, Васіля Саўчанкі, Гургена Марціросава, Мікалая Сарокі, Андрэя Анацкі. Акрамя гэтага, аўтары кнігі адшукалі многіх людзей, якія ў свой час былі звязаны з падполлем. Калі ў часопісе «Смена» за 1959 г. быў апублікаваны нарыс «Героі лідскага падполля», рэдакцыя часопіса атрымала нямала пісем ад удзельнікаў партызанскай барацьбы. Пісьмы гэтыя таксама дапамаглі аўтарам. Паступова праяснялася карціна падпольнай барацьбы камсамольцаў Ліды.

Так нарадзілася кніга, якую, безумоўна, з цікавасцю сустрэне чытач.

Г. КАРАТКЕВІЧ.

Ул. Ампілаў, В. Смірноў. «У маленькім горадзе Лідзе...» Выдавецтва ЦК ВЛКСМ «Молодая гвардия». Масква, 1962.

СПЫТАЙ У КНІГАРНІ

З ГІСТОРЫІ РОДНАЙ МОВЫ

Калі і пры якіх абставінах узнікла беларуская мова, што такое мясцовыя гаворкі і якія іх асаблівасці, як фарміравалася мова беларусаў — на гэтыя і многія іншыя пытанні можна знайсці адказ у працы кандыдата філалагічных навук А. Крывіцкага *), якая нядаўна выдадзена асобнай брашурай Таварыствам па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў Беларускай ССР.

У выніку раз'яднання рускіх зямель пасля татара-мангольскага нашэсця старажытнаруская мова распалася, як вядома, на мноства гаворак, якія пазней далі пачатак тром братнім усходнеславянскім мовам — рускай, беларускай і ўкраінскай.

Стварэнне ўстойлівых літаратурных норм беларускай мовы стала магчымым толькі пасля таго, як беларускі народ у выніку перамогі сацыялістычнай рэвалюцыі здабыў сабе незалежнасць, а яго мова стала дзяржаўнай. Важнейшую ролю ў выпрацоўцы арфаэпічных, арфаграфічных, граматычных і лексічных норм беларускай літаратурнай мовы ў той час адыгралі гаворкі цэнтральнай часткі Беларусі.

Аднак з вызначэннем дыялектнай асновы, як сцвярджае А. Крывіцкі, узаемадзеянне літаратурнай мовы з іншымі гаворкамі не спыняецца. Яны ўдасканальваюць, узбагачаюць яе. Больш таго, на пэўным этапе пачынаецца і адваротны працэс паступовага згладжвання і сцірання мясцовых дыялектных адрозненняў, які ўрэшце павінен прывесці да поўнай ліквідацыі моўнай «аўтаноміі» мясцовых гаворак у сістэме нацыянальнай мовы. Праўда, зазначае аўтар, пакуль што працэс гэты не даў значных вынікаў. Прычынай гэтаму з'яўляецца, відаць, тое, што беларуская літаратурная мова мае яшчэ адносна нясталыя традыцыі, і самі літаратурныя нормы, у выніку гэтага, не зрабіліся яшчэ дастаткова ўстойлівымі ці нават заканамернымі, каб нейтралізаваць дыялектныя адрозненні і стаць адзінымі і абавязковымі для ўсіх членаў нацыі.

Асабліва яскрава праяўляецца гэта, калі ў літаратурную мову ўводзіцца форма, якая не з'яўляецца найбольш пашыранай і тыповай для мовы ў цэлым. «Руска-беларускі слоўнік» (1953) дае слова **крысо (крыссе)** і зусім не дапускае ўжывання слова **пала (полы).** Але ці заканамерна гэта? Слова **крысо** характэрна толькі для паўднёва-заходніх гаворак, галоўным чынам для Случчыны, ды і там яно не з'яўляецца адзіным, паралельна з ім бытуе і слова **пала.** Ва ўсіх жа астатніх гаворках ужываецца толькі слова **пала.** Не выпадкова яно бытуе ў творах Я. Коласа і К. Чорнага, М. Лынькова і Зм. Бядулі, В. Каваля, Ц. Гартнага і М. Гарэцкага, у фальклорных запісах А. Сержпутоўскага і П. Шэйна. Этымалогія яго празрыстая і зразумелая для ўсіх беларусаў, у той час як слова **крысо** — вузкі дыялектызм.

Аўтар брашуры прытрымліваецца зусім правільнай думкі, што важнейшай крыніцай узбагачэння і развіцця літаратурнай мовы была і застаецца народная мова, а ўсё астатняе — уплыў іншых моў, наватворчасць — толькі прытокі гэтай крыніцы.

Аднак з гэтых правільных агульных палажэнняў ён у далейшым робіць прыватныя вывады, якія, нам здаецца, супярэчаць усім папярэднім разважанням. Называючы паўночна-ўсходнія гаворкі дадатковым рэзервам моўных сродкаў, А. Крывіцкі імкнецца неяк асабліва падкрэсліць, што роля гаворак, якія ляглі ў аснову сучаснай беларускай літаратурнай мовы, «была і застаецца найбольш значнай» у яе далейшым развіцці, асабліва ў напрамку ўзбагачэння слоўніка; што «лексічныя багацці гэтых гаворак далёка не вычарпаны».

Вядома, ніхто не стане адмаўляць, што багацці цэнтральных гаворак вычарпаны да канца. Аднак нельга аспрэчваць і тое, што выкарыстаны яны значна паўней, чым магчымасці другіх гаворак. І таму, відаць, больш лагічна сцвярджаць, што важнейшую ролю ў далейшым узбагачэнні літаратурнай мовы павінны адыграць тыя гаворкі, якія да гэтага часу засталіся выкарыстанымі ў найменшай меры.

Па-другое, прыпісваць нейкую асаблівую ролю цэнтральным гаворкам у далейшым развіцці нашай літаратурнай мовы — значыць даказваць непахіснасць яе дыялектнай асновы, што супярэчыць асноўнай тэндэнцыі развіцця літаратурнай мовы ў агульнанацыянальную шляхам расшырэння дыялектнай асновы да агульнанароднай.

У цэлым жа праца А. Крывіцкага — цікавае і каштоўнае даследаванне мала вывучанай галіны беларускага мовазнаўства — гісторыі роднай мовы. А тое, што напісана яна ў папулярнай форме, толькі прыбаўляе ёй цаны, бо робіць даступнай для масавага чытача.

А. БАХАНЬКОЎ.

* А. А. Крывіцкі. «Сучасная беларуская літаратурная мова і народныя гаворкі». Мінск. 1961 г.

БІТВА ЗА ДУШУ НАЦЫІ

Таленавіты славацкі пісьменнік Уладзімір Мінач вядомы савецкаму чытачу па кнігах «Учора і заўтра», «Час доўгага чакання», «На пераломе». У канцы мінулага года ў перакладзе на беларускую мову выйшаў яго раман «Жывыя і мёртвыя». Гэта — другая частка задуманай аўтарам трылогіі аб славацкім антыфашысцкім паўстанні 1944 года (першая частка — раман «Час доўгага чакання»). У кнізе асвятляецца адзін з важнейшых перыядаў у жыцці славацкага народа, той час, калі, паводле слоў пісьменніка, пачалася «рашаючая бітва за душу нацыі».

Героі рамана — студэнт Марак Угрын, капітан Лабуда, дачка багатага архітэктара Оліна, аптэкар Аўгусцін Шэрнер, урач Эма, камуніст-падпольшчык Янка Крап — розныя не толькі па прафесіі, але і па жыццёваму шляху, характару, духоўнаму складу. Аб'ядноўвае ж іх адно: унутраны пратэст супраць існуючай рэчаіснасці, мара аб чыстым, чалавечым і справядлівым жыцці. Кожны з герояў шукае выйсця з душнай атмасферы фашысцкага тэрору.

Час вялікай рэвалюцыйнай ломкі абуджае ў чалавеку ўсё лепшае. Нават многія прадстаўнікі інтэлігенцыі перамагаюць унутраную раздвоенасць і індывідуалізм і ўдзельнічаюць у агульнанароднай барацьбе. Праўда, некаторыя з іх яшчэ доўга і пакутліва перамагаюць душэўны разлад. Студэнт Марак, напрыклад, канчаткова выйшаў на сваю дарогу. Ён — паўстанец і разумее, што толькі з вінтоўкай у руках знойдзе сваё і народнае шчасце. Больш складаны шлях капітана Лабуды. Адважны, здольны на гераізм чалавек, ён, бачачы блізкае паражэнне паўстання, паступова траціць веру ў сябе і ў справу, за якую змагаецца.

Душэўнай разгубленасці і хістанням інтэлігенцыі Ул. Мінач супрацьпастаўляе цэльнасць, свядомасць і веру камуністаў, хоць, на жаль, вобразы іх у рамане намаляваны не вельмі пераканаўча.

Куды больш удалыя старонкі, дзе Ул. Мінач выкрывае фашызм. Тут голас пісьменніка — гуманіста і патрыёта — гучыць моцна, робіцца голасам публіцыста, гнеўным голасам суддзі ад імя тысяч закатаваных ахвяр, тут аўтарскія пазіцыі акрэсленыя і выразныя.

Пісьменнік здолеў зліць у адно цэлае глыбокае псіхалагічнае раскрыццё характараў з вострым публіцыстычна-нарысным струменем. Гэтае спалучэнне дало магчымасць намаляваць яркія, запамінальныя вобразы і стварыць праўдзівыя карціны тых гістарычных падзей, якія пакладзены ў аснову твора.

Ул. Мінач паказвае чалавека ва ўсіх складанасцях і супярэчнасцях яго пачуццяў. Унутраны маналог, частыя лірыка-публіцыстычныя адступленні таксама служаць гэтай задачы. І яшчэ, што, бадай, самае галоўнае: пісьменнік ставіцца да мастацтва з той жа сур'ёзнасцю і адказнасцю, як і да самога жыцця. Ён прымушае чытача думаць, рабіць вывады.

Выданне рамана Ул. Мінача ў добрым перакладзе Я. Бяганскай і А. Мажэйкі — першы і патрэбны крок у справе знаёмства беларускага чытача з творчасцю вядомага славацкага пісьменніка.

Р. СТАХОВІЧ.

Маякі кніжнага гандлю

Хто б ні зайшоў у кніжны магазін Асіповіцкага райспажыўсаюза, заўсёды тут сустрэне зычлівы прыём. Калектыў магазіна робіць усё для таго, каб задаволіць запатрабаванні кнігалюбаў.

У кнігарні ліквідаваны прылаўкі. Кнігі раскладзены па аддзелах, і пакупнік можа свабодна выбраць неабходную літаратуру. Тут ёсць аддзел падпісных выданняў, мастацкай, сельскагаспадарчай, медыцынскай, тэхнічнай, атэістычнай, палітычнай літаратуры. Прадаўцы падбіраюць патрэбныя кнігі для кукурузаводаў, механізатараў, даяраў, свінарак, спецыялістаў сельскай гаспадаркі, арганізоўваюць продаж літаратуры на раённых нарадах і канферэнцыях.

Вялікую дапамогу ў рэалізацыі кніг аказваюць кніганошы, піянерважатыя, школьнікі.

Прыкладам добрага распаўсюджвання літаратуры можа служыць магазін Трудзінаўскага сельпо, саўгасаўскага кааператыва. Ва пакупнікоў радуе не толькі чысціня, парадак, акуратнае размяшчэнне кніг, але і клапатлівае стаўленне загадчыцы, камсамолкі Г. Рубашкінай. Яшчэ не было такога выпадку, каб заказ пакупніка не быў выкананы.

Рэдка хто выходзіць без пакупкі з кніжнага магазіна, які знаходзіцца на трасе Бабруйск — Магілёў, непадалёк ад павароту ў раённы цэнтр Кіраў. У гэтым заслуга работнікаў магазіна Н. Сямашкі і Н. Падаленка. Для лепшага задавальнення патраб насельніцтва яны аб'язджаюць з кнігамі ў калгасы.

Заслугоўвае ўвагі вопыт работы таваразнаўцы па кнізе Клічаўскага райспажыўсаюза В. Матушкі. Па яго ініцыятыве падабрана звыш 300 бібліятэчак са спецыяльнай літаратурай для брыгадзіраў паляводчых брыгад, жывёлагадоўчых ферм, старшынь калгасаў.

Работнікі слаўгарадскай кааперацыі дамагаюцца таго, каб пашырыць вопыт работы маякоў кніжнага гандлю.

С. ВАЛКАВІЦКІ.

ВУЧОБА БІБЛІЯТЭЧНЫХ РАБОТНІКАЎ

Гомельскае абласное ўпраўленне культуры арганізавала двухтыднёвыя курсы павышэння кваліфікацыі загадчыкаў раённымі і гарадскімі бібліятэкамі вобласці.

У праграме курсаў — лекцыі на тэмы бягучай палітыкі, тэорыі і практыкі бібліятэчнай работы, методыкі прапаганды грамадска-палітычнай, сельскагаспадарчай і краязнаўчай літаратуры, эстэтычнага выхавання.

Нашы госці

Здараецца часам: ідзеш па вуліцы і раптам сустракаеш даўняга школьнага сябра, якога не бачыў ужо шмат год. Пачынаеш узірацца ў яго твар і нечакана заўважаеш, што перад табою стаіць ужо не юнак, а сталы, прыгожы чалавек з мужным абліччам. Глядзіш на яго і мімавольна ловіш сябе на думках аб яго ўспамінах і перажываннях.

Нешта падобнае адчулі, напэўна, і мінскія аматары музыкі на канцэртах Дзяржаўнага акадэмічнага мужчынскага хору Эстонскай ССР. Першы раз гэты цудоўны хор наведаў Мінск у 1950 годзе і адразу здолеў заваяваць сімпатыі слухачоў як калектыў унікальны па свайму складу і выканаўчаму майстэрству. І вось мінула каля дванаццаці год. Эстонскі хор зноў у беларускай сталіцы, і аматары мастацтва з радасцю ўбачылі, наколькі «пасталеў» і «папрыгажэў» іх стары сябра. У калектыве захаваліся ўсе лепшыя якасці і высакародныя рысы, але гэты акадэмізм, калі можна так сказаць, стаў больш цёплым, жывым і шчырым. Больш напоўненым і выразным стаў гук хору, яшчэ вышэйшымі тэхнічныя магчымасці, яшчэ больш дакладнай і гнуткай фразіроўка.

Мужчынскі хор Эстонскай ССР быў створаны ў суровыя гады Айчыннай вайны ў горадзе Яраслаўлі. З таго часу ён даў каля трох тысяч канцэртаў, аб'ездзіў усе братнія рэспублікі Савецкага Саюза, пабываў у Сярэдняй Азіі і на Далёкім Усходзе. З поспехам прайшлі выступленні эстонскіх спевакоў за межамі нашай Радзімы — у Фінляндыі і Чэхаславакіі.

Высокая выканаўчая культура хору тлумачыцца не толькі даўняй любоўю эстонскага народа да харавога спявання (у Эстоніі амаль сто год існуе традыцыя правядзення песенных свят), але і настойлівай, надзвычай плённай працай мастацкага кіраўніка, народнага артыста СССР, прафесара Густава Эрнесакса. Ён не толькі вялікі знаўца і аматар харавых спеваў, але і тэмпераментны дырыжор, а таксама выдатны кампазітар, які стварыў нямала арыгінальных твораў.

Праграмы трох канцэртаў Эстонскага хору ў сталіцы Беларусі былі складзены так, што далі нашым слухачам магчымасць пазнаёміцца з рознымі бакамі выканаўчага майстэрства калектыву, выявіць шырыню яго творчага дыяпазону.

Празрыстае, светлае гучанне брамсаўскай і моцартаўскай «Калыханак» літаральна зачаравала слухачоў, а праз хвіліну хор імгненна пераўвасабляецца і з уздымам, мужнасцю спявае драматычную сцэну з оперы Вердзі «Эрнані» ці яскравую сакавітую «Вакхічную песню» Чайкоўскага. З лёгкасцю пераходзяць эстонскія спевакі да выканання старадаўніх класічных мініяцюр Арланда Ласа — «Рэха» і «Прыгажуня Матона», да змрочных асенніх інтанацый хору эстонскага кампазітара А. Лятэ «Да воблакаў», ад урачыстага, велічнага твора Г. Эрнесакса «Ленін жыве ў вяках» да звонкай, гарэзлівай і надзвычай складанай па свайму метрарытмічнаму малюнку эстонскай «Песні птушак» (апрацоўка М. Саара).

У канцэртах Эстонскага мужчынскага хору даволі шырока была прадстаўлена музыка кампазітараў-класікаў. Гэта — такія творы, як «Ляці, прамень сонца залаты» Ф. Ліста, «Ноччу» Л. Бетховена, хор салдат з оперы «Фауст» Гуно, хор паляўнічых з оперы К. Вэбера «Вольны стралок», «Банкет» А. Дворжака і інш.

З харавых палотнаў савецкіх кампазітараў прагучалі творы Б. Аляксандрава, М. Каваля, Д. Шастаковіча і некаторых іншых аўтараў.

З цікавасцю прынялі слухачы мала вядомыя ў нас творы кампазітараў Эстоніі. Тут у першую чаргу трэба адзначыць манументальную харавую паэму Э. Аава «На Паўночным узбярэжжы», часткі з сюіты Г. Эрнесакса «Як жывуць рыбакі» на тэкст Ю. Смуула, разгорнуты паліфанічны хор В. Капа «Песня рыбака», Т. Вяцііка «Месяц». Многа ў рэпертуары хору народных песень розных нацыянальнасцей СССР (з асаблівым поспехам была выканана беларуская народная песня «Янка» ў цікавай апрацоўцы Г. Эрнесакса).

Ва ўсіх выкананых творах калектыў прадэманстраваў багацце і разнастайнасць выразных сродкаў, чысціню інтанацыі, багацце фарбаў і нюансаў. Але самае каштоўнае і прывабнае ў творчасці нашых гасцей — не чыста тэхнічныя дэталі выканання, але тое, з якой глыбокай музычнасцю, тонкім адчуваннем стылю і сапраўдным натхненнем раскрываюць выканаўцы ідэйны змест харавых твораў, увасабляюць задумы кампазітараў.

Сустрэчы мінчан з эстонскімі майстрамі спеваў былі цікавымі і прынеслі сапраўдную асалоду аматарам музыкі. Відаць, кожны, хто пазнаёміўся з гэтым цудоўным хорам, далучыцца да шчырых пажаданняў, выказаных творчаму калектыву народным артыстам Саюза ССР Р. Шырмам, які на канцэрце 4 красавіка цёпла вітаў дарагіх гасцей з братняй Эстоніі.

Д. ЖУРАЎЛЁЎ.

Выступае Акадэмічны мужчынскі хор Эстонскай ССР.

Фота Ул. КРУКА.

ГАЛАСЫ ЭСТОНСКАЙ ЗЯМЛІ

Новыя звесткі пра Я. Лучыну

Нядаўна ў беларускай газеце «Ніва», якая выходзіць у Беластоку, быў змешчаны цікавы артыкул Мацея Канапацкага «Пісьмы Лучыны». М. Канапацкаму ўдалося выявіць у рукапісным аддзеле Нацыянальнай бібліятэкі ў Варшаве 12 пісьмаў беларускага паэта. Дзевяць з іх адрасаваны вядомаму польскаму літаратурнаму крытыку, паэту і перакладчыку Зенану Пшасмыцкаму (1861—1944) і тры пісьмы — польскаму літаратару і музычнаму крытыку Аляксандру Валіцкаму (1826—1893).

Як сцвярджае М. Канапацкі, пяць пісьмаў да З. Пшасмыцкага адносяцца да 1887—1888 гадоў, пад трыма пісьмамі адзначаны толькі дзень і месяц іх напісання, а адно зусім без даты; тры пісьмы да А. Валіцкага датуюцца 1882, 1884 і 1886 гадамі.

У пісьмах Янкі Лучыны да З. Пшасмыцкага ад 2 і 30 лістапада, а таксама ад 29 снежня 1887 года ёсць звесткі пра паэму «Андрый», над якою ў той час працаваў паэт. Вось што ён пісаў свайму сябру ў пісьме ад 29 снежня 1887 года аб гэтай паэме:

«Андрый» ужо закончаны і выпраўлены, амаль перапісаны, але не ведаю, ці здолею куды паслаць? — Некаторыя ўрыўкі не дрэнна атрымаліся, цалкам як бы мне не падабаецца. — Справа дзіўная: кавалкі, поўнасцю ўзятыя з жыцця, нічым не прыхарошаныя, здаюцца людзям не праўдападобнымі, за выключэннем тых, якія быў вымушан для сувязі і з-за недахопу сабранага матэрыялу прыдумляць, — хваляць. Наўмысне ездзіў у час свят (каляд. — М. Б.) яшчэ раз удакладніць на месцы тое-сёе... Агульная колькасць радкоў яго («Андрыя» — М. Б.) — 2000, але выглядае мой «Андрый» як бы з абрэзанымі поламі, хаця ж сюжэт зусім нескладаны. Відавочна няма цеснай сувязі паміж часткамі твора. Гэта самае было сказана мне і аб «Ганусі».

У пісьме да З. Пшасмыцкага ад 1 лютага (на думку М. Канапацкага, 1888 года. — М. Б.) Янка Лучына ўспамінае яшчэ аб адным са сваіх твораў, назва якога пакуль што невядома. Ён піша: «Напісаў абразок з выпадкаў 1863 г. і задаў такога перцу і імбіру, што несумненна давялося б мне падарожнічаць на дзяржаўны кошт, калі б мая пісаніна трапіла ў адпаведныя рукі...»

Цікавай з'яўляецца перапіска Янкі Лучыны з Аляксандрам Валіцкім. Ужо з кароткіх паведамленняў М. Канапацкага аб ёй мы маем магчымасць меркаваць аб творы Янкі Лучыны «Стары ляснік» як аб урыўку з ягонай паэмы «Акварэлькі мысліўскія».

З перапіскі Янкі Лучыны з А. Валіцкім мы даведваемся аб вершаваным апавяданні паэта, у якім расказваецца аб здзеках багатага шляхціца з беднай вясковай бабулькі, пад назвай «З маламестачковых плётак», аб перакладзе на польскую мову верша М. А. Някрасава «Забытая деревня» і аб многіх іншых творах Я. Лучыны.

Пажадана, каб гэтыя пісьмы поўнасцю былі апублікаваны ў хуткім часе ў беларускім друку. Яны ў значнай ступені ўзбагацяць нашы веды аб жыцці і творчасці таленавітага прадстаўніка беларускай літаратуры другой паловы XIX стагоддзя.

М. БАЗАРЭВІЧ.

ДЭКАРАЦЫІ РЫХТУЕ МАСТАК-ПРАФЕСІЯНАЛ

Драматычны калектыў Маладзечанскай мэблевай фабрыкі рыхтуе да 1 Мая спектакль па п'есе А. Сафронава «Мільён за ўсмешку». Акцёры — рабочыя і служачыя фабрыкі. У галоўных ролях выступяць майстар цэха Віктар Паўлік, сталяр Сяргей Мандрык, фанершчыца Аня Гулева, прасаўшчыца Валянціна Досіна. Спектакль аматараў афармляе мастак Рэспубліканскага тэатра юнага гледача Анатоль Агафоненка. Ён ужо зрабіў эскізы, па якіх цяпер на фабрыцы вырабляюцца дэкарацыі.

У афішах, якія паведамляюць аб чарговых прэм'ерах драмгурткоўцаў, імя Агафоненкі ўспамінаецца не ўпершыню. Ён ужо ўдзельнічаў у падрыхтоўцы спектакля «Сяржант міліцыі». Мастак узяўся таксама афарміць пастаноўкі, запланаваныя на летнія месяцы, — спектаклі па п'есах беларускіх драматургаў І. Шамякіна «Не верце цішыні» і І. Козела «Канчане — суседзі мае».

ІХ НОРАВЫ, ІХ МАРАЛЬ

Факты з зарубежных газет і часопісаў

ЗА ЗДАРОЎЕ ГОСПАДА БОГА

Герберт Хаўлі, каталіцкі свяшчэннік абшчыны Макук у штаце Тэхас, атрымаў, нарэшце, патэнт на гандаль півам. Мясцовыя ўлады доўгі час не адважваліся выдаць гэты патэнт, але свяшчэннік пераканаў іх, што гэта найлепшы шлях адцягнуць веруючых ад шынкоў і прыцягнуць іх у царкву.

«Фольксштыме».

ЯК У ЧЫКАГА

Пяцьдзесят п'яных амерыканскіх салдат узнялі дэбош у адным з мюнхенскіх рэстаранаў, і гаспадару давялося выклікаць паліцыю. Нямецкая паліцыя не здолела навесці парадак і выклікала на дапамогу атрад амерыканскай ваеннай паліцыі. Аднак салдаты, разабраўшы брук, закідалі паліцэйскіх каменнем і прымусілі іх адступіць. Многія паліцэйскія дастаўлены ў бальніцу ў цяжкім стане. Ніводнага з салдат арыштаваць не ўдалося.

«Форум».

ЗЛАЧЫННАСЦЬ РАСЦЕ

Паводле дадзеных такійскага паліцэйскага ўпраўлення, за апошнія шэсць месяцаў у японскай сталіцы адбылося 140 тысяч крымінальных злачынстваў. Кожную гадзіну іх адбываецца 26. У параўнанні з папярэднім годам адзначаецца павелічэнне злачынстваў на 10 працэнтаў.

«Морген».

НАРКОТЫКІ ДЛЯ МОЛАДЗІ

Сярод англійскай моладзі ўсё шырэй распаўсюджваецца ўжыванне наркотыкаў, асабліва ў выглядзе сігарэт з марыхуаны (індыйскі гашыш). На маладзёжных вечарах прадаюцца не толькі кантрабандныя наркотыкі, але і прыгатаваныя саматужным чынам. Паліцыя горада Кінгстон затрымала 18-гадовага Іанатана Філіпса, які гандляваў самаробнымі наркатычнымі сігарэтамі. Філіпс дастаў насенне марыхуаны і высадзіў у розных зацішных месцах гарадскіх паркаў. Сабраўшы «ўраджай», ён пачаў вырабляць і прадаваць самаробныя наркатычныя сігарэты.

«Дэйлі уоркер».

ЯК У АМЕРЫКАНСКІМ ФІЛЬМЕ

Мюнхенская паліцыя затрымала 16-гадовага Герберта Гарбе, які разам са сваім 15-гадовым сябрам рыхтаваў крушэнне скорага поезда, каб абрабаваць пасажыраў. Быў распрацаваны падрабязны план: здабыўшы рэвальверы, юнакі выбралі месца паміж станцыямі Вельдэн і Лінд, дзе можна было непрыкметна развесці рэйкі, і пачалі чакаць набліжэння поезда. Толькі выпадковае ўмяшанне паліцыі, якая прыйшла арыштаваць Герберта за зроблены ім напярэдадні крадзеж, перашкодзіла крушэнню. На следстве юнакі расказалі, што думка наладзіць крушэнне і абрабаваць пасажыраў прыйшла ім у час прагляду амерыканскага фільма, дзе падрабязна паказвалася, як трэба ўсё зрабіць.

«Фольксштыме».

НАБАЖЭНСТВА І ПАДРАНЫЯ ПАНЧОХІ

У сувязі з тым, што многія жанчыны і дзяўчаты, баючыся падраць панчохі, не становяцца на калені ў час набажэнства, царкоўныя ўлады горада Капштадт аб'явілі, што веруючыя маладыя жанчыны, якія падралі панчохі, становячыся на калені ў царкве, могуць тут жа атрымаць бясплатна новыя нейлонавыя панчохі.

«Фольксштыме».

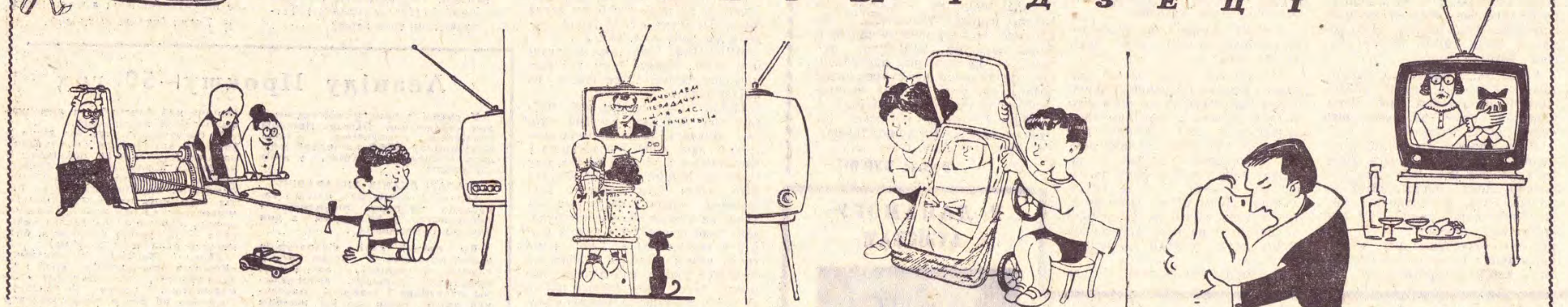
НА ЎЛАСНАЙ ШКУРЫ

Двое высокапастаўленых іранскіх паліцэйскіх чыноўнікаў прыехалі нядаўна ў Вашынгтон, каб вывучыць амерыканскія метады барацьбы са злачыннасцю. У першы ж тыдзень знаходжання ў амерыканскай сталіцы на абодвух чыноўнікаў напалі гангстэры. Іх збілі і абрабавалі.

«Ворлд ньюс».

Вясёлы Карандаш

ТЭЛЕВІЗАРЫ І ДЗЕЦІ

Мал. Э. ГАЛЬДШТЭЙНА.

Алесь ШАШКОЎ

АБОЕ РАБОЕ

ГУМАРЭСКА

У Івана Іванавіча Зарэчнага сёння быў цудоўны настрой. І не без падстаў. Калгас «Шырокая ніва» ўпершыню за апошнія пяць год своечасова падрыхтаваўся да вясны.

Насвістваючы вясёленькі матыў, Іван Іванавіч доўга хадзіў па кабінеце, раз-пораз пазіраў праз акно на калгасны двор, дзе, выстраіўшыся шарэнгамі, стаялі трактары і камбайны, сеялкі і культыватары. Потым крыху прытаміўшыся, прысеў да стала і падсунуў да сябе каляндар:

— Так-так,— прамовіў весела і перагарнуў старонку календара.— Сёння мы маем... сёння мы маем толькі трыццатае сакавіка. Ц-цудоўна! Вясна, як той казаў, на носе... Што ж гэта я павінен сёння зрабіць? Ага! Схадзіць у трэцюю брыгаду і праверыць...

Ад настойлівага стуку ў дзверы Іван Іванавіч ўздрыгануўся. Ён насцярожана падняў галаву, прыслухаўся і крыкнуў:

— Заходзьце!

У кабінет уваліліся двое з пузатымі партфелямі ў руках. Першым, высока ўзняўшы нагу, парог пераступіў нізенькі таўстун з фотаапаратам на грудзях. За ім сігануў другі, тонкі і доўгі.

Зірнуў Іван Іванавіч на гасцей, і млосна яму стала. Карэспандэнты з абласной! Калатушкін і Верхагляд. Чорта іх забудзеш! Гады два назад прыскочылі гэтыя малайцы ў раён, прама ў райвыканком. А там якраз і Зарэчны быў. Па справах прыехаў. Здаецца, сена для кароў прасіў. Пазнаёміліся. Разгаварыліся. Іван Іванавіч на таго-сяго паскардзіўся, тым-сім пахваліўся. Маўляў, працую, стараюся, а ўвагі ніякай. Пахваліўся проста так, па старой звычцы. А атрымалася зусім не так. Праз які тыдзень з'явіўся артыкул у газеце. І так там расхвалілі Івана Іванавіча, такі вянок на яго начапілі, што ён месяцы тры ці чатыры на вочы сябрам баяўся паказацца, а райком і райвыканком за тры вуліцы абыходзіў. Чакаў нават, што нехта дасць абвяржэнне, маўляў, хлусня гэта. Ды абышлося. Праз нейкі час Іван Іванавіч супакоіўся, а потым пра артыкул і зусім забыўся.

І вось, на табе!..

«Ну, братка Зарэчны, уліп ты, як муха ў сыраквашу! — прастагнаў ён у думках, спалохана пазіраючы на карэспандэнтаў.— І тузануў жа тады цябе чорт за язык! Цяпер выкручвайся!.. Ты спадзяваўся, што яны не наважацца забрацца ў тваю глухамань? Дык вось, радуйся!..»

— Добры дзень, таварыш Зарэчны! — па-сяброўску шчыра прамовіў Верхагляд, працягнуўшы цераз стол руку. — Рашылі праведаць вас.

— В-вельмі р-рад, в-вельмі рад, — прамармытаў Зарэчны, устаючы з крэсла. — С-сядайце. Што вас цікавіць?

— Ёсць невялічкае заданне! Па рамонце тэхнікі...

— А-а, тэхнікі! — амаль ускрыкнуў ад радасці Зарэчны. — Тэхніка ў нас што званок!

— Чулі, чулі, — задаволена загуў Калатушкін. — Таму і прыехалі... Ну, а Палац культуры вы ўжо абсталявалі?

— Што? А-а! Палац! — Зарэчны цяжка ўздыхнуў. — Не пашанцавала нам з Палацам. Згарэў мінулым летам. Блазнюкі падпалілі...

— Шкада, вялікая страта!..

— А возера стаіць! — паспешна дадаў старшыня радасным голасам. — І каб вы бачылі, якія лілеі цвілі на ім летам! Хоць на выстаўку пасылай!..

— Прызнайцеся, здорава апісаў я ў нарысе ваша возера, га?— загарэўся Калатушкін.

— Геніяльна! Я проста зайздрошчу вашаму таленту! Калі я чытаў, дык мне здавалася, што вы цэлы век пражылі на яго берагах. А сапраўды ж вы яго ніколі і не бачылі.

— Здаровая творчая фантазія, вось што! — з гонарам зазначыў Калатушкін і пераможна зірнуў на свайго сябра. — Для пісьменніка і журналіста фантазія — перш за ўсё...

— Ну, а як вашы рыбкі маюцца? — перабіў Калатушкіна Верхагляд.

— Рыбкі? Ура! Халера іх не бярэ! Столькі напладзілася, што хоць вядром...

Зарэчны папярхнуўся, нібы незнарок праглынуў язык. З пузатых карэспандэнцкіх партфеляў, проста яму ў вочы пазіралі кончыкі вудзільнаў, якімі людзі цягаюць з-пад лёду акунёў.

— І якой рыбы больш у вас? — не сунімаўся Верхагляд, неспакойна барабанячы пальцамі па калене.

— Эт, усякай хапае, — адмахнуўся Зарэчны і хуценька спытаўся: — Дык, значыць, вы хочаце адразу ж за працу?

— Яно трэба было б,— замяўся Верхагляд.

— Хлопцы, толькі без мяне. Бачыце, наш аграном цяжка захварэў, ляжыць у раённай бальніцы, а чалавек ён адзінокі, дык трэба праведаць, тое-сёе перадаць.

Калатушкін і Верхагляд пераглянуліся. Потым Верхагляд адказаў:

— Яно можна. Толькі вы, калі ласка, пазней васьмі не затрымлівайцеся.

— Роўна ў восем! А вы тым часам на калгасны двор схадзіце. У дзевяць бухгалтэрыя пачне працаваць, калі ласка, бухгалтар — да вашых паслуг. Ён чалавек вопытны, расказаць можа нават пра тое, як наш калгас арганізаваўся. А пакуль што вось вам новыя часопісы.

Кінуўшы на стол ахапак часопісаў, Іван Іванавіч усцягнуў на шырокія плечы кажух і шмыгануў за дзверы.

Застаўшыся адны, Калатушкін і Верхагляд хвіліну маўчалі, потым, як па камандзе, усталі і падышлі да акна. За агародамі, акаймаванае кустамі, блішчала даволі шырокае і прыгожае азярцо. На вуліцы было пуста.

— Паехаў, — вымавіў Верхагляд.

— Паехаў, — згадзіўся Калатушкін.

— Дык што, махнём? — спытаў Верхагляд.

— На ферму? — зірнуў на яго Калатушкін.

— Дурань! — плюнуў Верхагляд і адвярнуўся.

— Ну, добра. А дзе мы пешню возьмем?

— Э-э! — усміхнуўся Верхагляд. — Я пешню прыкмеціў, яшчэ калі толькі ў кантору ўвайшоў. Каля печы ляжыць калун. Разумееш? Вось табе і пешня.

Праз якую чвэрць гадзіны сябры ўжо крышылі калуном лёд.

Нарэшце, мінут праз сорак, дзве палонкі былі прабіты. Дрыготнымі рукамі рыбаловы разматалі вудачкі, пацерлі аб сукно блёсны і — затрэслі вудзільнамі. Яны выраблялі імі такія выкрутасы ў паветры, што самы спрактыкаваны жанглёр мог бы пазайздросціць іх спрыту.

Першую гадзіну яны трэслі моўчкі. На другой гадзіне, мяняючы белую блясну на жоўтую, Калатушкін напаўголаса прабурчаў:

— Штосьці не чуваць...

— Ты хацеў, каб табе адразу: боўць — і шчупак на пуд! Помніш, у калгасе імя Калініна лавілі? Цэлы дзень трэслі — ні-ні, а вечарам па пуду насцёбалі...

— Тады давай у новае месца пяройдзем.

Перайшлі. Потым зноў перайшлі, і зноў. Палонак трыццаць прасадзілі, а акуні — маўчок! Праўда, аднаго вялізнага, Верхагляд да самай палонкі падвёў, ды, каб яму вада патэльняй, сарваўся!

А болей вось не бяруцца. Цяпер ужо Верхагляд не-не ды памяне моцным слоўцам паласатых жыхароў вады. Нарэшце ён прапанаваў:

— Ідзём на сярэдзіну! Мо туды рыба перайшла.

Калатушкін зірнуў на гадзіннік, хваравіта паморшчыўся: было без чвэрці шэсць.

— Пойдзем. Толькі лункі ўжо сам бі, — прамовіў ён. — У мяне ўсе далоні ў крывавых мазалях.

— Эх, баба ты, баба! — уздыхнуў Верхагляд і памкнуўся за «пешняй», але ў гэты ж момант з кустоў на лёд выбегла чарада дзяўчатак, а за імі — з паўсотні хлопчыкаў. І не паспелі рыбакі пераглянуцца, як апынуліся ў цэнтры шумнага кола.

— Дзядзечкі, вы геолагі?! — выцершы рукавом нос, спытаў хлопчык гадоў дзесяці. — Вы нафту шукаеце?

— Адыдзі, — сыкнуў на яго Верхагляд.

— Не, праўда, што вы тут шукаеце? — прыжмурыўшы бліскучыя чорныя вочы, выступіла наперад дзяўчына ў ватоўцы, з-пад якой выглядаў белы халат.

— Рыбку, мілая даярачка! — падміргнуўшы ёй адказаў Калатушкін. Можам дамовіцца—наша рыба, тваё сала. Гарэлка — агульная.

— Ну і дзівакі! — засмяялася чарнавокая. — У балоце акунёў лавіць уздумалі.

— У балоце? — перапытаў Верхагляд і вочы яго забегалі, як дзве шэрыя мышкі, што трапілі ў пастку. — Хіба гэта... не возера?

Дзяўчаты дружна зарагаталі. А той жа хлопчык, што пра нафту гаварыў, растлумачыў:

— Праўда, дзядзечкі! Пазалетась тут ую-юй як торф гарэў! Вялізная яма выгарала! А потым яе вадой заліло... Старшыня казаў, што на лета сюды карасёў пусцім.

Пад свіст і смех дзятвы, Верхагляд і Калатушкін хуценька зматалі вудачкі і затрухалі да кустоў...

— Ну як, вялікі акунь сарваўся? — праз нейкі час спытаўся Калатушкін, кінуўшы на Верхагляда знішчальны позірк.

— Ну, а здорава апісаў ты ў нарысе гэтае возера? — у тон яму сказаў Верхагляд. Калатушкін у адказ толькі плюнуў і засігаў праз кусты да дарогі, што вяла на станцыю.

На пероне ён кінуў на лавачку партфель і, патрэсшы ў паветры кулакамі, прахрыпеў:

— Я яму пакажу азярцо!

— Прыкусі язык, — хмура параіў яму Верхагляд. — Абое рабое.

На гэты раз артыкул аб справах у калгасе «Шырокая ніва» на старонках абласной газеты не з'явіўся.

Беларускае аддзяленне АДН

Днямі ў зале Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі адбыўся ўстаноўчы сход па стварэнню беларускага грамадскага аддзялення агенцтва друку «Навіны». Старшыня праўлення агенцтва друку «Навіны» Б. Буркоў расказаў аб дзейнасці АДН і задачах грамадскага аддзялення.

Намеснік старшыні праўлення Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі В. Чарняўская, рэдактар газеты «Советская Белоруссия» А. Здаравенін, старшыня праўлення Беларускага рэспубліканскага таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў К. Лукашоў, карэспандэнт АДН па БССР Б. Усцінаў падтрымалі прапанову аб утварэнні Беларускага грамадскага аддзялення агенцтва друку «Навіны».

Удзельнікі сходу выбралі праўленне Беларускага грамадскага аддзялення АДН. У яго ўвайшлі А. Матусевіч, В. Чарняўская, В. Пыжкоў, Т. Хадкевіч, Л. Асташава, Б. Усцінаў, П. Панчанка і інш. Старшынёй праўлення выбраны Т. Хадкевіч.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры — 3-20-54, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.

АТ 12845

Друкарня выдавецтва «Звязда».